

บทที่ ๔

โครงสร้างองค์ประกอบชุมชนระดับตำบล

การวิเคราะห์ลักษณะทางการกายของโครงสร้างองค์ประกอบชุมชนระดับตำบล ในการวิจัยครั้งนี้ จะแยกประเด็นในการวิเคราะห์ คือ

๑. ลักษณะโครงสร้างทางกายภาพของชุมชนระดับตำบล พร้อมทั้งสร้างรูปแบบของโครงสร้างทางกายภาพของชุมชนระดับตำบลที่น่าจะเป็น และเปรียบเทียบกับแนวความคิด Neighborhood ของต่างประเทศ

๒. การจัดระบบโครงสร้างทางพื้นที่ขององค์ประกอบชุมชนระดับตำบล ในลักษณะของ

ก. การใช้ที่ดินขององค์ประกอบชุมชนระดับตำบล

ข. ประเภทและจำนวนขององค์ประกอบชุมชนขั้นมูลฐาน

ค. ตำแหน่งที่ตั้งขององค์ประกอบชุมชน

๓. การเปรียบเทียบองค์ประกอบชุมชนที่ได้จากการวิจัย กับองค์ประกอบชุมชนตามข้อกำหนดมาตรฐานของการเคหะแห่งชาติ

จากการศึกษารูปแบบของชุมชนทั้ง ๓ แห่ง ดังรายละเอียดในบทที่ผ่านมา จะเห็นว่าส่วนใหญ่มีสภาพทางกายภาพใกล้เคียงกัน เช่น มีถนนสายหลักผ่านกลางชุมชน และมีกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งอยู่ ๒ ข้างทาง ซึ่งรวมกลุ่มกันก่อรูปเป็นกิจกรรมศูนย์กลางชุมชน อย่างไรก็ตามมีกิจกรรมบางส่วน โดยเฉพาะประเภทกิจกรรมขายปลีกของชุมชนกระหุ่มแบน กระจายห่างจากศูนย์กลางชุมชนมาก กล่าวคืออยู่สุดปลายถนนส่วนที่ติดกับแม่น้ำ ในการวิเคราะห์นั้น จะนำองค์ประกอบชุมชนเฉพาะส่วนที่จับกลุ่ม ณ บริเวณศูนย์กลางของชุมชนภายในพื้นที่ ๑ ตารางกิโลเมตรซึ่งเป็นพื้นที่ของตำบลที่เล็กที่สุดของการวิจัยมาใช้วิเคราะห์ในประเด็นของการใช้ที่ดิน และที่ตั้งขององค์ประกอบชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ทุกข้อมูไม่กระจายมาก ส่วนการวิเคราะห์ประเภทและจำนวนองค์ประกอบชุมชน จะใช้ข้อมูลจากองค์ประกอบชุมชนทั้งหมด (รวมทั้งที่กระจายห่างจากศูนย์กลางชุมชน)

๑. การวิเคราะห์ลักษณะโครงสร้างทางกายภาพของชุมชนระดับตำบล

ก. หลักการของชุมชนที่อยู่อาศัยระดับตำบล จากการศึกษาลักษณะทางกายภาพของเทศบาลเมืองปทุมธานี เทศบาลตำบลกระทุ่มแบน และเทศบาลเมืองบางบัวทอง สามารถสรุปได้เป็นหลักการของชุมชนระดับตำบล คือ

๑. ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน ปัจจัยสำคัญในการตั้งถิ่นฐานของชุมชน คือ เส้นทางคมนาคมที่สะดวกทั้งทางน้ำและทางบกในการติดต่อกับพื้นที่ภายนอก ซึ่งนับเป็นการแสดงออกของพฤติกรรมการใช้พื้นที่ในด้านอาศัยความได้เปรียบทางสภาพภูมิศาสตร์^๑ โดยชุมชนจะมีกิจกรรมศูนย์กลาง เกาะกลุ่มกันอยู่สองข้างทางคมนาคมหลัก ซึ่งวิ่งผ่านตลอดชุมชน เส้นทางสายนี้เปรียบเสมือนแกนหลัก การจัดวางตำแหน่งของกิจกรรมศูนย์กลาง (central place functions) ที่เกิดขึ้นสองข้างแกนหลักนี้ เรียงลำดับตามปริมาณความถี่ของการใช้สอย ได้แก่ พาณิชยกรรม สถานที่ราชการ และบริการสาธารณะ ฯลฯ เป็นต้น รายรอบกิจกรรมศูนย์กลาง จะเป็นที่อยู่อาศัยกระจายอยู่ในลักษณะความหนาแน่นที่เบาบาง และรอบนอกของที่อยู่อาศัยจะสิ้นสุดขอบเขตของชุมชนด้วยพื้นที่เกษตรกรรม หรือแม่น้ำ ลำคลอง (รูปที่ ๖๒, ๖๓ และ ๖๔)

๒. ระบบการคมนาคมภายใน มีเส้นทางคมนาคมหลักเพียงสายเดียวที่แยกจากทางหลวงจังหวัด ซึ่งวิ่งผ่านชุมชนทะลุไปยังอีกชุมชนหนึ่ง ส่วนระบบถนนภายในไม่ปรากฏรูปแบบที่ชัดเจนมีความกำกวมกัน ระหว่างทางยาวคายนและทางเท้า เนื่องจากแต่เดิมมาการสัญจรหลักของชุมชน คือการเดินเท้า ซึ่งทางเดินเป็นขอบคันนา เมื่อเกิดการรวมกลุ่มของกิจกรรมที่ศูนย์กลางชุมชนขึ้น จำเป็นต้องใช้การขนส่งด้วยพาหนะ จึงเกิดถนนเฉพาะจุดที่ต้องใช้ยาวคายน ซึ่งได้แก่บริเวณกิจกรรมพาณิชยกรรม สถานที่ราชการ และบริการสาธารณะ โดยเป็นทางแยกจากเส้นทางคมนาคมหลักเกิดเป็นรูปตาราง นอกเหนือจากนั้น ยังคงเป็นเส้นทางเดินเท้าดั้งเดิม หรือเป็นทางพาหนะประเภทจักรยานที่ไม่ถาวร และเส้นทางยังคงคดเคี้ยวตามทางคันนาเดิม

^๑Richard L. Morrill, The Spatial Organization of Society

(Belmont : Duxbury Press, 1970) ch 1.

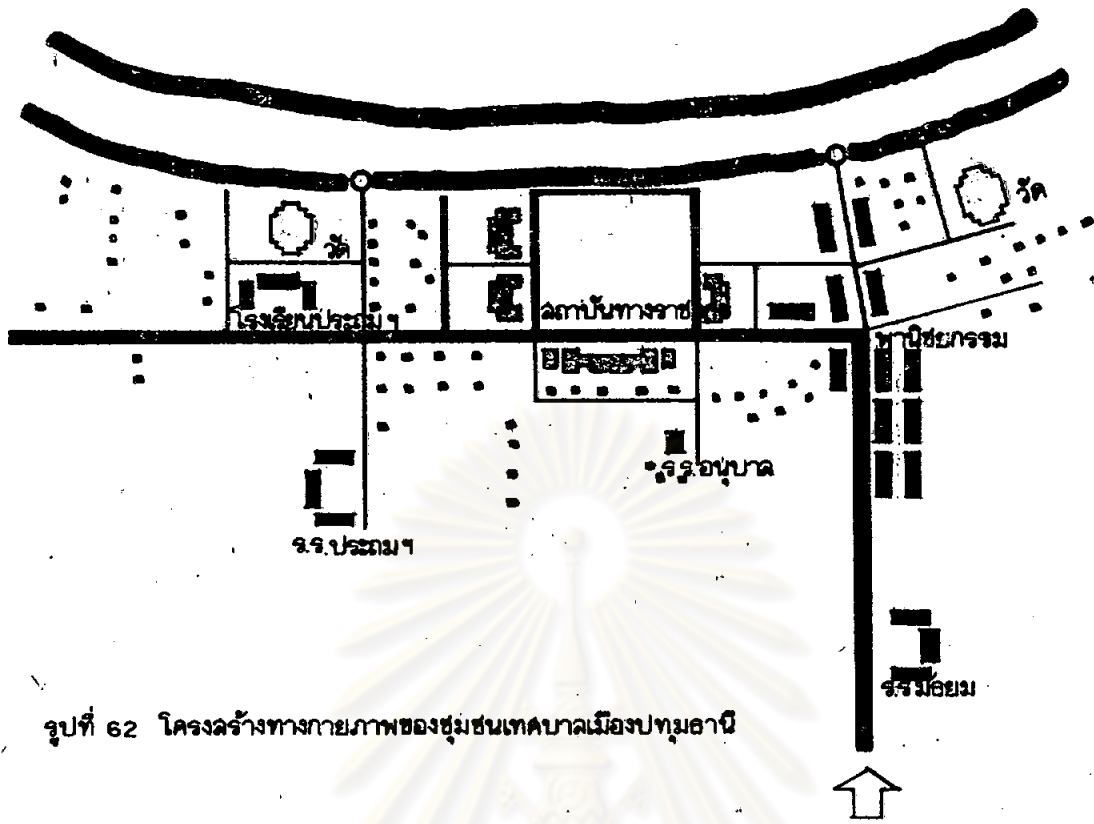
๓. กิจกรรมศูนย์กลาง กิจกรรมศูนย์กลางของชุมชนระดับตำบล จากการวิจัย

สามารถสรุปเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ ๔ กลุ่ม คือ

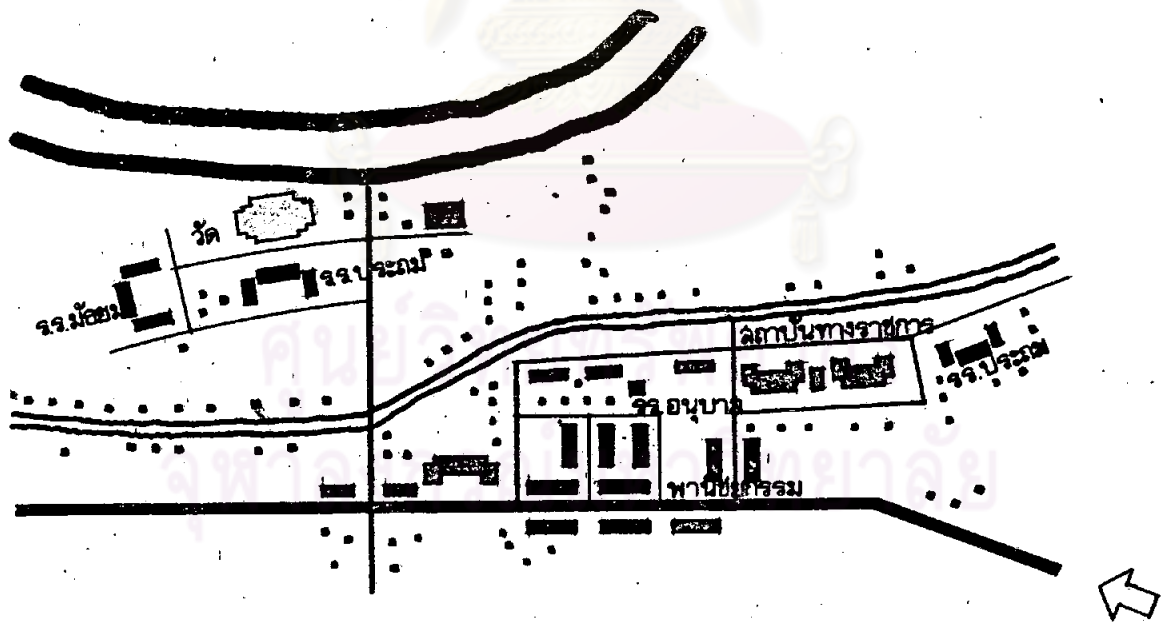
- ก. กิจกรรมกลุ่มพานิชยกรรม
- ข. สถาบันทางราชการและบริการสาธารณะ
- ค. สถาบันการศึกษา
- ง. สถาบันทางศาสนา

ชุมชนระดับตำบลตามสภาพแวดล้อมทางสังคมแบบไทยนี้ พบว่าให้ความสำคัญแก่งิจกรรมศูนย์กลางเท่ากันอยู่ ๒ ประเภท คือ สถาบันทางราชการ และกิจกรรมทางพานิชยกรรม โดยกิจกรรมพานิชยกรรมมักอยู่ในตำแหน่งที่เข้าถึงได้ง่ายเพื่อผลทางเศรษฐกิจ ได้แก่ตำแหน่งสองข้างเส้นทางหลักไกลทางเข้าออกชุมชน และบริเวณที่มีหัวหน้าคนดีที่สุดในชุมชน จะเป็นตำแหน่งของสถาบันทางราชการ ซึ่งได้แก่บริเวณริมแม่น้ำ หรือลำคลอง ส่วนวัดและโรงเรียนนั้น มีความสำคัญในลำดับรองลงมา จึงมักอยู่ในตำแหน่งที่ห่างจากจุดที่มีความพลุกพล่าน และความหนาแน่นสูง ทั้งนี้เพื่อต้องการความสงบที่ชุมชนให้ความสำคัญแก่งิจกรรมพานิชยกรรมมากที่สุดนั้นสามารถวิเคราะห์ได้ว่า การปกครองในรูปเทศบาลนั้น ชุมชนจะต้องพึ่งตัวเองในด้านเศรษฐกิจมีแนวโน้มของความตื่นตัว ในด้านเศรษฐกิจสูง สังเกตได้จากมีธนาคารอยู่ในชุมชนอย่างน้อย ๓-๔ หน่วยกิจกรรม และมีการสร้างอาคารพานิชยกรรมอย่างสม่ำเสมอ เป็นที่น่าสังเกตว่า การให้ความสำคัญแก่งิจกรรมทางพานิชยกรรมนั้น แม้กระทั่งกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งโดยทั่วไปจะได้รับความสนใจเป็นอันดับหนึ่งของชุมชนแบบไทย ๆ ยังเป็นรอง ทั้งนี้เนื่องจากว่าความหมายของพานิชยกรรมในชุมชนแบบไทยนั้น มิได้สื่อความหมายเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ แต่ยังมีความหมายทางด้านสังคมด้วย ตัวอย่างเช่น การไปจับจ่ายใช้สอยในตลาดนัดนั้น มิได้หมายความว่าความถึงการแลกเปลี่ยนในแง่ของเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังหมายความถึงการแลกเปลี่ยนข่าวสาร การพบปะสังสรรค์กับเพื่อนบ้านในชุมชนด้วย

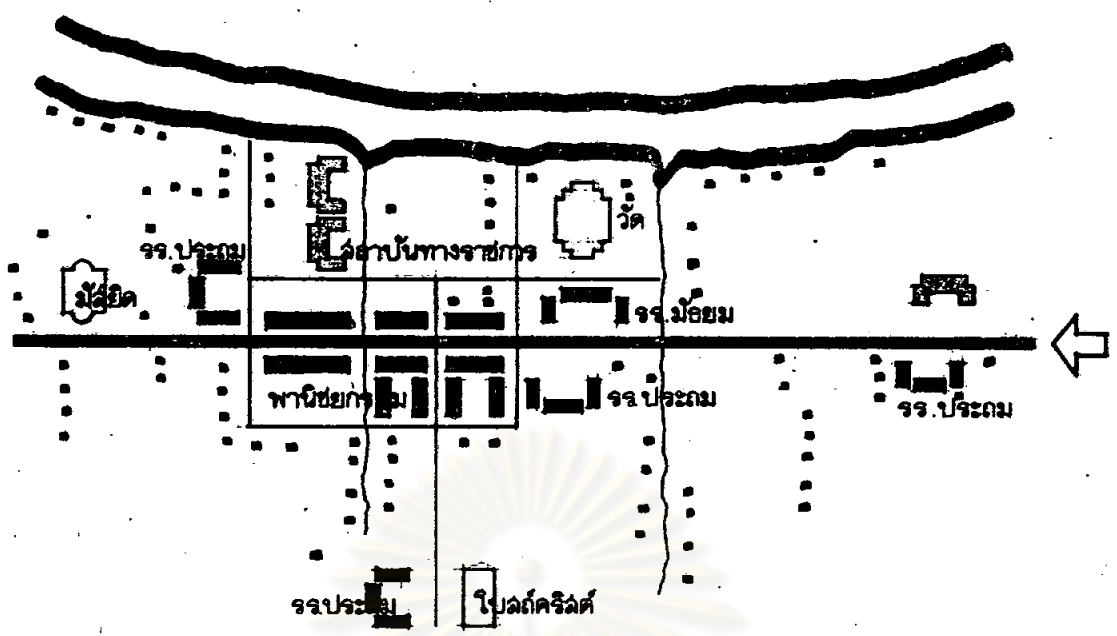
จากหลักการของชุมชนระดับตำบลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำมาสร้างรูปแบบของโครงสร้างทางกายภาพของชุมชนระดับตำบล ตามพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจแบบเกษตรกรรม เป็นแผนภูมิในรูปที่ ๖๔

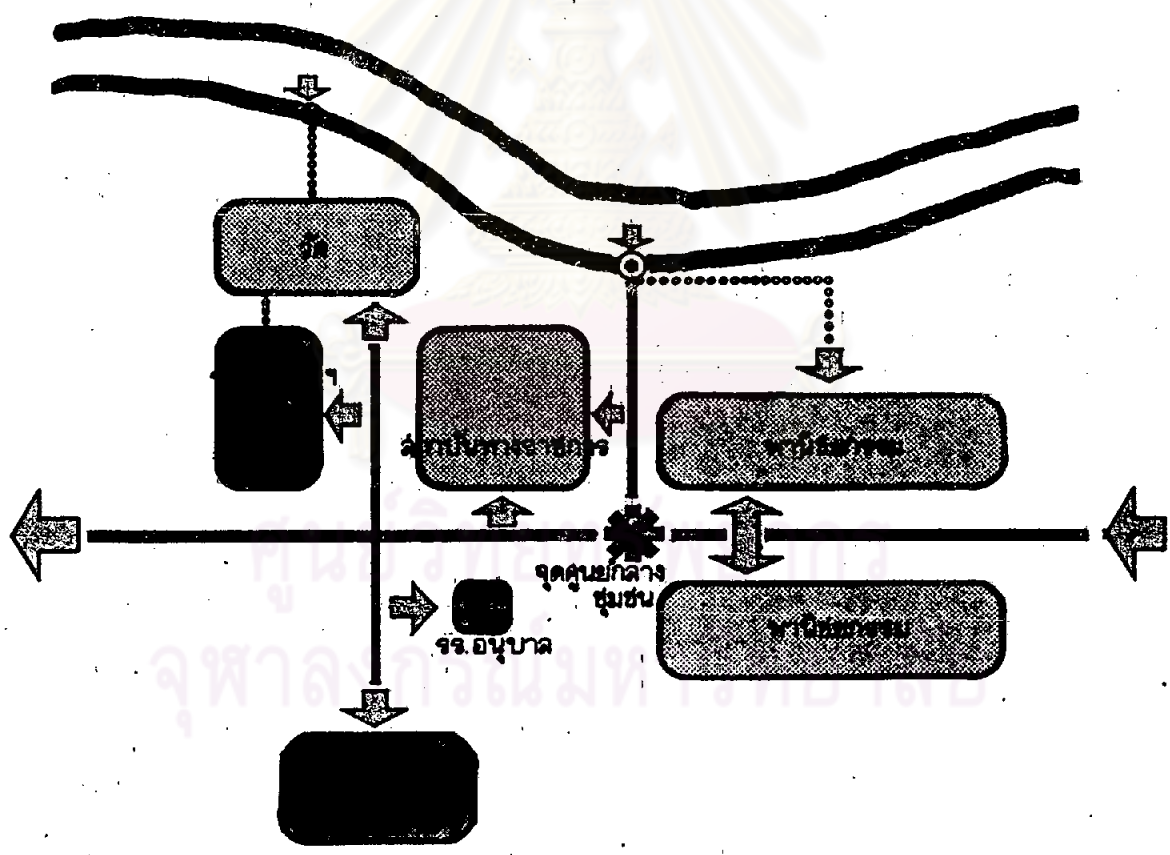
รูปที่ 62 โครงสร้างทางกายภาพของชุมชนเทศบาลเมืองปทุมธานี

รูปที่ 63 โครงสร้างทางกายภาพของชุมชนเทศบาลตำบลกระทุ่มแบน

รูปที่ 64 โครงสร้างทางกายภาพของชุมชนเทศบาลเมืองบางบัวทอง

รูปที่ 65 แผนภูมิแสดงโครงสร้างทางกายภาพของชุมชนระดับตำบล

ขนาดตายตัว เนื่องจากส่วนที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมนั้น ขนาดที่ดินจะขึ้นอยู่กับกรรมสิทธิ์การครอบครองของแต่ละบุคคล

ส่วนชุมชน Neighborhood นั้น การกำหนดขนาดชุมชน จะขึ้นอยู่กับโรงเรียนประถมศึกษา ๑ โรงเรียน ซึ่งจุนักเรียนได้ ๑,๐๐๐ ถึง ๑,๖๐๐ คน^๑ ชุมชนใดมีขนาดประชากรซึ่งมีเด็กในวัยประถมศึกษาในจำนวนพอที่จะสนับสนุนให้โรงเรียนประถมศึกษานั้นอยู่ได้ ก็นับเป็นชุมชนขนาด Neighborhood ได้ และขนาดของพื้นที่ชุมชนก็กำหนดจากระยะการเดินทางของเด็กมาโรงเรียนในระยะไม่เกิน ๔๐๐ เมตร ถึง ๑,๒๐๐ เมตร จากทุกบ้าน ซึ่งจะ เป็นพื้นที่ชุมชน ๑๖๐ เอเคอร์ หรือ ๐.๖๔ ตารางกิโลเมตร

๒. การให้ความสำคัญของกิจกรรมศูนย์กลางชุมชน ดังได้กล่าวแล้ว ชุมชน Neighborhood ให้ความสำคัญแก่โรงเรียนประถมศึกษา เป็นตัวกำหนดขนาดชุมชน จึงจัดการให้อยู่ใจกลางชุมชน ร่วมกับกลุ่มสถาบันของชุมชน ซึ่งได้แก่ ศูนย์สังสรรค์ สโมสร หอประชุม โรงเรียนฝึกกีฬา ตลอดจนสถานทางราชการ ส่วนกิจกรรมทางธุรกิจ จะจัดให้กระจายอยู่ตามจุดต่าง ๆ ๗ บริเวณรอบนอกชุมชน (รูปที่ ๖๖)

ชุมชนระดับตำบลที่ได้จากการวิจัย ซึ่งเน้นในด้านเศรษฐกิจความสนใจทั้งหมดจึงมุ่งไปยังกิจกรรมศูนย์กลางประเภทพาณิชย์กรรมเป็นหลัก ส่วนสถาบันทางราชการ บริการสาธารณะ โรงเรียน และวัด จะมีความสำคัญรองลงมาตามลำดับ การจัดวางตำแหน่งนั้น กิจกรรมพาณิชย์กรรม จะอยู่ใจกลางในจุดที่เข้าถึงได้ก่อน ถัดไปจึงเป็นสถาบันทางราชการ ส่วนโรงเรียนและวัด จะอยู่ในระยะที่กระจายห่างออกไป (รูปที่ ๖๕)

๓. ระบบถนน ชุมชน Neighborhood จะล้อมรอบด้วย ทางหลวงซึ่งมีการจราจรที่คล่องตัวมาก และมีระบบถนนภายในเป็นตารางที่ชัดเจน เข้าได้ถึงทุกจุดของชุมชน ส่วนชุมชนระดับตำบล มีเพียงถนนสายหลักวิ่งผ่านกลางชุมชน และมีถนนรองแยกจาก

^๑ Melville C. Branch ed., Urban Planning Theory CDS/15 (Stroudsburg: Dowden, Hutchinson & Ross, Inc., 1975) pp.44-58

ถนนหลักนี้ เข้าไปถึงบริเวณกิจกรรมศูนย์กลางเท่านั้น ส่วนบริเวณอื่น เช่น ย่านที่อยู่อาศัย และพื้นที่เกษตรกรรม จะเป็นทางสายเล็ก คดเคี้ยวไม่ถาวร เข้าไปถึงอย่างไม่เป็นระเบียบนัก

จะเห็นได้ว่า ชุมชนระดับตำบลที่ได้จากการวิจัย แม้จะมีใช้ชุมชนในอุดมคติ ดังเช่นชุมชน Neighborhood แต่ก็มิระบบความเป็นไปที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง มีกิจกรรมภายในชุมชนที่เอื้ออำนวยให้การดำเนินชีวิตของประชากร เป็นไปอย่างสมบูรณ์แบบตามสภาพสังคมและ เศรษฐกิจเฉพาะแบบไทย ๆ จึงอาจกล่าวได้ว่า ชุมชนระดับตำบลนี้ เป็นแบบฉบับของชุมชนไทย ที่มีสภาพทางสังคมและ เศรษฐกิจแบบเกษตรกรรมอย่างแท้จริง

๒. การจัดระบบโครงสร้างทางพื้นที่ขององค์ประกอบชุมชนระดับตำบล

ก. การใช้ที่ดินขององค์ประกอบชุมชนระดับตำบล จากสัดส่วนของการใช้ที่ดินของชุมชน ทั้ง ๓ ตำบล สรุปได้เป็นการใช้ที่ดินโดยเฉลี่ยดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๕ การเปรียบเทียบอัตราส่วนการใช้ที่ดินของ ปทุมธานี กระทุ่มแบน และบางบัวทอง

ประเภทการใช้ที่ดิน	ปทุมธานี		กระทุ่มแบน		บางบัวทอง		ชุมชนระดับตำบล ที่ควรจะเป็น	
	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ
เขตพาณิชย์กรรม	๕๐	๔.๗๐	๘๖	๗.๐๕	๓๒	๕.๑๒	๓๕.๑๒	๕.๖๒
เขตสถานที่ราชการ	๒๓	๒.๑๖	๑๖	๑.๑๗	๑๗	๒.๗๒	๑๒.๕๖	๒.๐๑
เขตสถาบันการศึกษา	๔๘	๔.๕๑	๓๔	๒.๕๐	๒๘	๔.๔๘	๒๓.๙๓	๓.๘๓
เขตศาสนสถาน	๒๖	๒.๔๔	๒๔	๑.๗๖	๒๒	๓.๕๒	๑๖.๐๖	๒.๕๗
สวนสาธารณะ, สนามกีฬา	๑๑	๑.๐๓	--	--	--	--	--	--
เขตอุตสาหกรรม	๒๒	๒.๐๖	๒๕	๑.๘๓	๑๐	๑.๖	๑๑.๔๓	๑.๘๓
เขตที่อยู่อาศัย, เกษตรกรรม และที่ว่าง	๘๘๓	๘๓.๑๐	๑,๑๖๕	๘๕.๖๙	๕๑๖	๘๒.๕๖	๕๒๕.๙๐	๘๔.๑๕
พื้นที่รวม	๑,๐๖๓	๑๐๐	๑,๓๖๐	๑๐๐	๖๒๕	๑๐๐	๖๒๕	๑๐๐

จากตารางข้างต้น คำนวณพื้นที่องค์ประกอบชุมชนของเทศบาลเมืองปทุมธานี จะได้เป็น อัตราส่วนร้อยละ ๑๔.๘๔ หรือ ๑๕๘ ไร่, พื้นที่องค์ประกอบชุมชนของกระทุ่มแบนเป็นร้อยละ ๑๒.๔๘ หรือ ๑๓๐ ไร่ และบางบัวทอง ร้อยละ ๑๔.๘๔ หรือ ๔๔ ไร่ ซึ่งแสดงเปรียบเทียบในตารางที่

ดังนั้น ถ้าสมมติให้ชุมชนระดับตำบลที่ควรจะเป็น มีพื้นที่ ๑ ตารางกิโลเมตรหรือ ๒๕๐ ไร่ (เป็นพื้นที่ขนาดเล็กที่สุดของชุมชนที่ทำการวิจัย) หากค่าเฉลี่ยจากอัตราส่วนร้อยละของการใช้ที่ดินของชุมชนระดับตำบลที่ต้องการ ซึ่งจะได้สัดส่วนของการใช้ที่ดินดังนี้ คือ

พื้นที่เขตพาณิชย์กรรมร้อยละ ๕.๖๒ เป็นพื้นที่ ๓๕.๑๒ ไร่

เขตสถานที่ราชการร้อยละ ๒.๐๑ เป็นพื้นที่ ๑๒.๕๖ ไร่

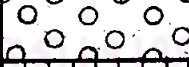

เขตสถาบันการศึกษาร้อยละ ๓.๘๓ เป็นพื้นที่ ๒๓.๕๓ ไร่

เขตศาสนสถานร้อยละ ๒.๕๗ เป็นพื้นที่ ๑๖.๐๖ ไร่

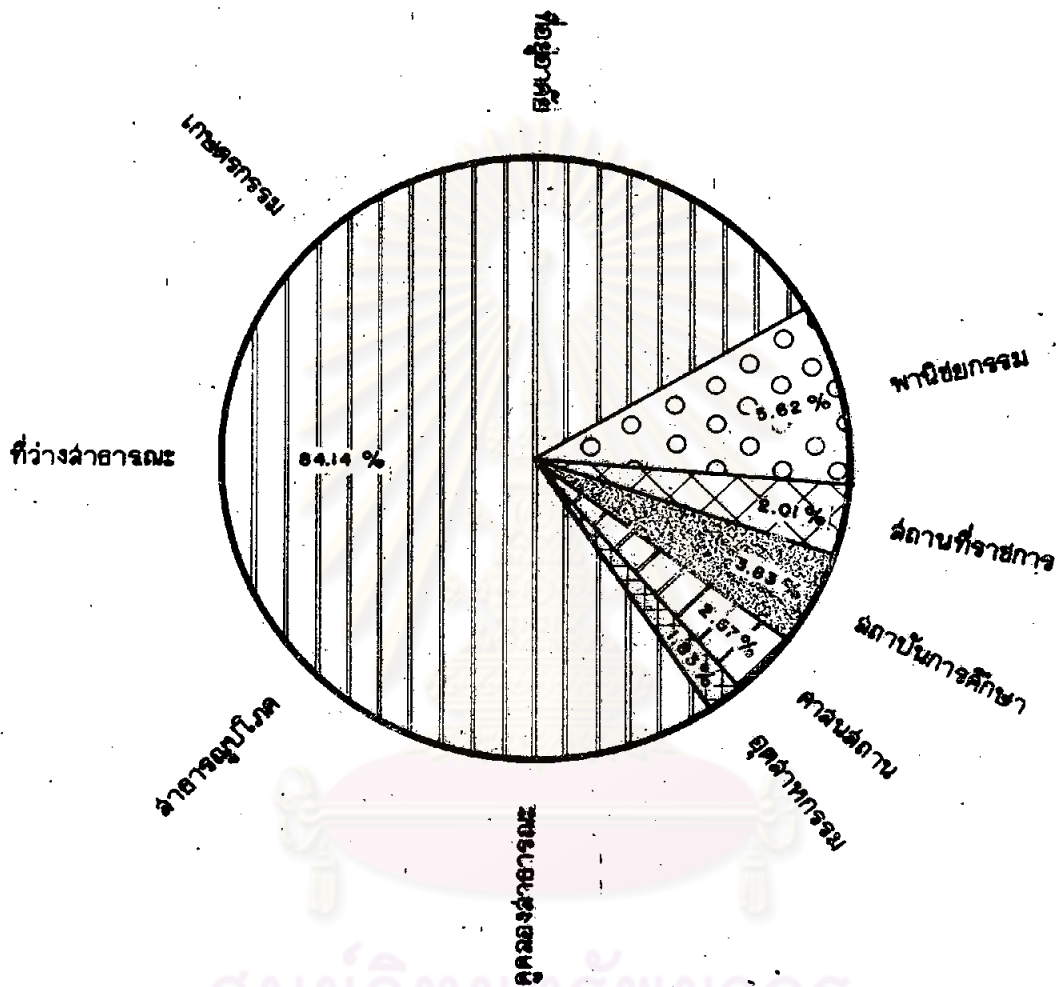
รวมเป็นพื้นที่ขององค์ประกอบชุมชนทั้งหมด ร้อยละ ๑๔.๐๓ หรือเป็นพื้นที่ ๘๗.๖๗ ไร่

ที่ดินส่วนที่เหลือของชุมชนอีกร้อยละ ๑.๘๓ หรือ ๑๑.๔๓ ไร่เป็นเขตอุตสาหกรรม และอีกร้อยละ ๘๔.๑๔ หรือ ๕๒๕.๔ ไร่ เป็นพื้นที่เขตที่อยู่อาศัย พื้นที่เกษตรกรรม ที่ว่าง คูคลองสาธารณะ และพื้นที่สาธารณูปโภค (รูปที่ ๖๗)

รูปที่ ๖๗ การเปรียบเทียบพื้นที่องค์ประกอบชุมชนของเทศบาลทั้ง ๓ แห่งเป็นอัตราส่วนร้อยละ

พื้นที่ชุมชน	ชุมชน	อัตราส่วนพื้นที่องค์ประกอบชุมชน	
๑,๐๖๓ ไร่	ปทุมธานี		๑๔.๘๔% หรือ ๑๕๘ ไร่
๑,๓๖๐ ไร่	กระทุ่มแบน		๑๒.๔๘% หรือ ๑๓๐ ไร่
๖๒๕ ไร่	บางบัวทอง		๑๔.๘๔% หรือ ๔๔ ไร่
๖๒๕ ไร่	ชุมชนระดับตำบลที่ต้องการ		๑๔.๐๓% หรือ ๘๗.๖๗ ไร่
	ร้อยละ	๐	๑๐ ๒๐ ๓๐

รูปที่ ๖๘ สัดส่วนการใช้ที่ดินของชุมชนระดับตำบลที่ต้องการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข. ประเภทและจำนวนขององค์ประกอบชุมชนระดับตำบล การสรุปประเภทและจำนวนขององค์ประกอบชุมชนระดับตำบล จะวิเคราะห์จากข้อมูลของชุมชนที่ทำการวิจัยทั้ง ๓ ตำบล ในลักษณะของการสรุปผลองค์ประกอบชุมชนขั้นต่ำสุดในอัตราส่วนต่อประชากร ๑,๐๐๐ คน ดังนี้

๑. การเปรียบเทียบประเภทและจำนวนขององค์ประกอบชุมชน ๓ ตำบล กิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนทั้ง ๓ แห่ง มีลักษณะที่ใกล้เคียงกันมาก ซึ่งจะเห็นได้จากตารางที่ แสดงการเปรียบเทียบประเภทและจำนวนขององค์ประกอบชุมชนทั้ง ๓ แห่ง โดยส่วนใหญ่ กิจกรรมประเภทขายสินค้าและบริการขั้นพื้นฐานจะปรากฏในทั้ง ๓ ชุมชน ได้แก่ ร้านค้าของชำ ร้านขายอาหาร แต่หากเป็นสินค้าและบริการระดับสูงขึ้น จะมีประเภทและจำนวนแตกต่างกันไปตามหน้าที่ของชุมชน ซึ่งจะได้ทำการวิเคราะห์ ดังนี้

ก. พหุนิชยกรรม ดังได้กล่าวแล้วว่า ชุมชนระดับตำบลที่มีลักษณะการปกครองแบบเทศบาลนี้ มีแนวการพัฒนาชุมชนที่อิงอยู่บนพื้นฐานทางเศรษฐกิจ กิจกรรม ทางธุรกิจ จะมีปริมาณค่อนข้างมาก อาชีพขายสินค้าและบริการเข้ามาแทนที่เกือบครึ่งหนึ่งของอาชีพเกษตรกรรม จากตารางที่ ๔ ตัวเลขจากข้อมูลทั้ง ๓ ชุมชนจะมองดูเหมือนว่า ชุมชนระทุมแบน มีจำนวนหน่วยกิจกรรมขายปลีกมากที่สุด และชุมชนบางบัวทองมีจำนวนน้อยที่สุด แต่ถ้าวิเคราะห์ในลักษณะของจำนวนประชากรต่อหน่วยพหุนิชยกรรม (population threshold sizes) ซึ่งมีสูตรในการคำนวณคือ

$$P = A(B^N)^{\circ} \text{ หรือ } B^N = \frac{P}{A}$$

ผลของการวิเคราะห์จะปรากฏความหมายในทางตรงกันข้ามดังต่อไปนี้

เมื่อ P เป็นจำนวนประชากรทั้งหมดของชุมชน

A เป็นจำนวนหน่วยกิจกรรมของแต่ละประเภท

B^N เป็นระดับประชากรต่อหนึ่งหน่วยพหุนิชยกรรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ Leslie J. King and Reginald G. Golledge, Cities, Space and Behavior : The Elements of Urban Geography (Engle Wood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall 1978) pp. 122-124

ตารางที่ ๙ การเปรียบเทียบค่าระดับประชากรต่อหน่วยกิจกรรมขายปลีกของ เทศบาล เมืองปทุมธานี
 กระจุกแบน และบางบัวทอง

ประเภทกิจกรรมขายปลีก	ระดับประชากรต่อหน่วยกิจกรรม		
	ปทุมธานี	กระจุกแบน	บางบัวทอง
สินค้าเกี่ยวกับการบริโภค	๑๘๖	๒๑๖	๒๐๘
อาหาร	๒๒๔	๓๗๖	๓๒๐
สินค้าเกี่ยวกับการอุปโภค	๒๒๔	๒๑๖	๒๕๗
เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ	๒๘๐	๔๘๖	๔๓๘
สินค้าเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย	๕๖๖	๕๐๗	๔๖๒
สินค้าเฉพาะอย่าง	๓๔๐	๔๖๗	๒๘๗
รวมกิจกรรมขายปลีก	๔๔	๕๒	๕๒

จากตารางที่ ๙ สามารถวิเคราะห์ในด้านของการบริการแก่จำนวนประชากรได้ว่า จำนวนหน่วยกิจกรรมขายปลีกของปทุมธานีมีมากที่สุด ส่วนตำบลกระจุกแบนและบางบัวทองมีจำนวน เท่ากัน ทั้งนี้อธิบายได้ว่าอัตราส่วนของประชากรที่เข้ามาใช้บริการในหนึ่งหน่วยกิจกรรมขายปลีก ในปทุมธานี น้อยกว่าในกระจุกแบนและบางบัวทอง แสดงว่า จำนวนหน่วยกิจกรรมมีมาก จำนวน ประชากรที่แบ่งมาใช้บริการจึงมีน้อย

กิจกรรมด้านบริการก็เช่นเดียวกัน จากการคำนวณด้วยสูตร $P=A(B^N)$ ได้ค่าดังนี้
 ตารางที่ ๑๐ การเปรียบเทียบค่าระดับประชากรต่อหน่วยกิจกรรมด้านบริการของปทุมธานี
 และบางบัวทอง

ประเภทกิจกรรมด้านบริการ	ระดับประชากรต่อหน่วยกิจกรรม		
	ปทุมธานี	กระจุกแบน	บางบัวทอง
บริการด้านวิชาชีพ	๔๕๐	๖๒๔	๔๓๒
บริการทั่วไป	๔๘๐	๕๕๖	๗๕๖
บริการด้านบุคคล	๑๘๖	๒๓๘	๒๘๗
รวมกิจกรรมด้านบริการ	๑๑๘	๑๓๑	๑๖๖

ค่าระดับประชากรต่อหน่วยกิจกรรมด้านบริการของปทุมธานีมีค่า ๑๑๘ กระทุ่มแบนมีค่า ๑๓๑ และบางบัวทองมีค่า ๑๖๖ แสดงว่า จำนวนหน่วยกิจกรรมด้านบริการของปทุมธานี เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชากรที่รับบริการในท้องถิ่นเดียวกัน มีจำนวนมากกว่ากระทุ่มแบนและบางบัวทอง

จากการวิเคราะห์จำนวนหน่วยกิจกรรมด้วยค่าระดับประชากรต่อหน่วยกิจกรรมข้างต้นนี้ สามารถอธิบายได้ว่า เทศบาลเมืองปทุมธานีมีหน่วยกิจกรรมด้านพาณิชย์กรรมมากที่สุด เนื่องจากว่า ปทุมธานีเป็นที่ตั้งของตัวจังหวัด กิจกรรมทั้งหลายนอกจากจะมีขึ้นเพื่อบริการประชากรภายในชุมชนแล้วยังบริการประชากรในระดับจังหวัดด้วย อีกประการหนึ่งที่สนับสนุนให้เห็นถึงหน้าที่พิเศษของเทศบาลเมืองปทุมธานี คือ มีห้างสรรพสินค้า ซึ่งถือเป็นบริการระดับสูง เข้ามาแทนที่ร้านค้าของชำประจำวัน ซึ่งแสดงว่า ปทุมธานีเป็นศูนย์กลางชุมชนที่มีระดับบริการจำนวนประชากรที่มากจนกระทั่งร้านค้าของชำเกิดจุดอิ่มตัวของขนาด ร้านค้าเหล่านั้น จะหยุดเพิ่มจำนวน และเกิดห้างสรรพสินค้าเข้ามาแทนที่ นอกจากนี้ ปทุมธานียังมีกิจกรรมพิเศษอีก คือ สำนักงานนายความ สำนักงานบัญชี และมีธนาคารถึง ๔ แห่ง

สำหรับชุมชนกระทุ่มแบนและบางบัวทอง เป็นเพียงชุมชนระดับตำบลธรรมดา ๆ ที่มีกิจกรรมศูนย์กลางเพื่อบริการประชากรภายในชุมชนเท่านั้นไม่มีหน้าที่พิเศษ และจำนวนหน่วยกิจกรรม เมื่อเปรียบเทียบกับระดับประชากรต่อหน่วยกิจกรรม กระทุ่มแบนอยู่ในระดับปานกลางระหว่าง ๓ ชุมชน ส่วนบางบัวทองมีจำนวนหน่วยกิจกรรมน้อยที่สุด ทั้งนี้ เทศบาลบางบัวทองซึ่งมีพื้นที่น้อยที่สุดมีเส้นทางคมนาคมเข้ากรุง เทพรฯ สะดวก และยังเป็นทางผ่านจากอำเภอบางกรวยไปยังอำเภอไทรน้อย ด้วยถนนบางกรวย-ไทรน้อยที่ยังสามารถไปได้ถึงนครปฐมอีกด้วย ชุมชนบางบัวทองจึงมีประเภทของกิจกรรมน้อยกว่าอีก ๒ ชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กิจกรรมด้านบันเทิง ชุมชนบางบัวทอง ไม่มีเลย แสดงว่าประชากรเดินทางเข้ารับบริการด้านบันเทิงยังกรุง เทพมหานคร

°King, Cities, Space and Behavior : The Elements of Urban

Geography p.121

ช. สถาบันและบริการสาธารณะ โดยทั่วไปชุมชนระดับตำบลที่มีการปกครองแบบ

เทศบาลจะมีข้อกำหนดทางกฎหมายอยู่แล้วว่าจะต้องมีสถาบันและบริการสาธารณะขั้นมูลฐานประเภท การศึกษาภาคบังคับ ได้แก่ ประถมศึกษา การสาธารณสุข ได้แก่ สถานีอนามัย การสื่อสาร ได้แก่ ไปรษณีย์ การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาล ความปลอดภัย ได้แก่ สถานีตำรวจและสถานีดับเพลิงอย่างละหน่วยบริการอยู่แล้ว แต่จากการวิจัยพบว่า ชุมชนทั้ง ๓ แห่ง มีบริการสาธารณสุขที่นอกเหนือจากที่ทางราชการกำหนดให้ คือ ด้านการศึกษา นอกจากภาคศึกษาบังคับ คือ ประถมศึกษา ชุมชนทั้ง ๓ แห่ง มีโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาระดับอำเภอ จึงเป็นบริการสาธารณะที่บริการชุมชน และประชากรในละแวกใกล้เคียง นอกจากนั้น ชุมชนทั้ง ๓ แห่ง ยังมีบริการสาธารณะขั้นมูลฐานชนิดพิเศษที่ทางหน่วยราชการจัดให้ตามบทบาท เฉพาะทางการใช้สอยของชุมชนอีกคือ สำนักงานเกษตร ประมงและสัตวบาลกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งวิเคราะห์ได้ว่า สืบเนื่องมาจากสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่มีพื้นฐานทาง เศรษฐกิจแบบเกษตรกรรม หรืออีกนัยหนึ่ง กิจกรรมพิเศษดังกล่าวนี้ จะทำหน้าที่บ่งบอกถึงบทบาท เฉพาะทางการใช้สอย (functional roles) ของชุมชนทั้ง ๓ แห่ง

จากการวิจัยชุมชนทั้ง ๓ แห่ง ซึ่งมีสถาบันและบริการสาธารณะขั้นมูลฐาน อย่างละ ๑ หน่วยบริการเท่ากันทั้ง ๓ ตำบลแล้ว พบว่า ชุมชนเทศบาลเมืองปทุมธานี ยังมีสถานที่ราชการที่ให้บริการแก่ประชากรในระดับจังหวัดด้วย ได้แก่ กองกำกับการตำรวจภูธร สำนักงานที่ดิน สำนักงานสถิติจังหวัด ศึกษาธิการจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น และที่พิเศษสุด คือ เรือนจำกลางประจำจังหวัด นอกจากนั้น ยังมีสโมสรข้าราชการ ที่ว่างสาธารณะริมแม่น้ำ สนามกีฬา และสนามเด็กเล่น สำหรับประชากรอีกด้วย

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 11 การเปรียบเทียบประเภทและจำนวนองค์ประกอบชุมชน ในเทศบาลเมืองปทุมธานี กระทรวงแบบ และ บางบัวทอง

ประเภทกิจกรรม		จำนวนหน่วยกิจกรรม		
		ปทุมธานี	กระทรวงแบบ	บางบัวทอง
I.	กิจกรรมชายปลีก	177	221	160
10	สินค้าเกี่ยวกับการบริโภค	42	54	40
	101 ทาบก๋วย หมก ลอย	1	1	1
	102 ตลาดสด	3	1	2
	103 ร้านขายขนมหวาน	4	12	2
	104 ร้านจำหน่ายสุรา บุหรี่	1	1	
	105 ร้านร้านอาหารแห้ง เช่น ข้าวล้าร น้ำปลา ฯลฯ	23	28	28
	106 ร้านขายยา และเคมีภัณฑ์	10	9	7
	107 ร้านขายผลไม้สด		2	
11	อาหาร	35	31	26
	111 แผงลอย ตลาดอาหาร	3	4	
	112 ร้านกาแฟ และเครื่องดื่ม	5	11	11
	113 ร้านอาหาร และเครื่องดื่ม	25	15	14
	114 กัดตาคาร ส่วนอาหาร	2	1	1
12	สินค้าเกี่ยวกับการอุปโภค	35	54	28
	121 ร้านเช่าเครื่องใช้ประจำวัน	22	42	20
	122 สินค้าเบ็ดเตล็ด เช่น เครื่องเขียน	3	4	3
	123 หนังสือและสิ่งตีพิมพ์		2	1
	124 เครื่องกีฬา		1	2
	125 ร้านถ่ายรูปและอุปกรณ์	8	4	2
	126 ห้างสรรพสินค้า	2	1	

ประเภทกิจกรรม		จำนวนหน่วยกิจกรรม		
		ปฐมธำณี	กระถุนแบบ	บางบักทอง
13	เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ	28	24	19
	131 เสื้อผ้า ทางเกง และรองเท้า	15	9	11
	132 เสื้อผ้า และเครื่องใช้สำหรับเด็ก	2	4	X
	133 รองเท้า	2	1	1
	134 ผ้า	2	1	2
	135 แว่นตา	3	7	2
	136 เครื่องประดับมีค่า	4	2	3
14	สินค้าเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย	14	23	18
	141 เครื่องเรือน	3	6	8
	142 วัสดุที่ใช้ในบ้าน	1	5	X
	143 อุปกรณ์อำนวยความสะดวก เช่น วิทยุ จักรเย็บผ้า	7	8	8
	144 เตา และ แก๊สหุงต้ม	3	4	2
15	สินค้าเฉพาะอย่าง	23	25	29
	151 สินค้าการเกษตรและประมง เช่น ทุเรียน อาหารสัตว์	4	4	10
	152 อุปกรณ์การเกษตรและประมง	4	2	6
	153 เครื่องยัดลบรีซาร์ เช่น ทุบ เทียน ชัน	2	3	4
	154 เครื่องเหล็ก เครื่องมือการก่อสร้าง	6	7	5
	155 วัสดุก่อสร้าง	4	4	4
	156 สินค้าใช้แล้ว	2	2	X
	157 ทิปคพ	1	X	X
	158 ต้นไม้ ดอกไม้	X	5	X

ประเภทกิจกรรม		จำนวนหน่วยกิจกรรม			
		ปทุมธานี	กระทุ่มแบน	บางบัวทอง	
2	กิจกรรมด้านบริการ	66	89	50	
20	บริการด้านวิชาชีพ	16	19	10	
	201	สำนักงานแพทย์ ทันตแพทย์	7	11	4
	202	สำนักงานทนายความ	1	1	
	203	สำนักงานบัญชี	1		
	204	สำนักงานจัดสรรที่ดิน		1	1
	205	สำนักงานประกันภัย, ประกันชีวิต	2	2	2
	206	สถาบันการเงิน, ธนาคาร	5	4	3
21	บริการทั่วไป	8	21	11	
	211	โรงรับจำนำ			
	212	ซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า	3	8	5
	213	ซ่อมเครื่องประดับ เช่น นาฬิกา แว่นตา	1	1	
	214	ช่างแรงงานทั่วไป เช่น ทำเหล็กตัด ทำป้ายอาคาร	1	8	4
	215	รับเหมาก่อสร้าง			
	216	ใจงพิมพ์	3	3	2
	217	ประกอบพิธีฌาปนกิจ		1	
22	บริการด้านบุคคล	42	49	29	
	221	เสริมสวยตัดผม	9	17	10
	222	แต่งผมบุรุษ	9	5	4
	223	ตัดเสื้อสตรี	14	13	7
	224	ตัดเสื้อบุรุษ	9	11	8
	225	ซักรีด	1	3	

ประเภทกิจกรรม		จำนวนหน่วยกิจกรรม		
		ปทุมธานี	กระทุ่มแบน	บางบัวทอง
3	กิจกรรมบริการอื่นๆ	6	2	
30	บริการด้านบันเทิง	2	1	
	301 มหรสพ เช่น โรงภาพยนตร์ เวทีการละเล่น	1	1	
	302 อื่นๆ	1		
31	สถานฝึกสอนวิชาชีพ	3	1	
32	โรงแรม	1		
4	กิจกรรมขายสิ่ง	8	10	9
40	สินค้าเกษตรกรรม เช่น ข้าว อาหารสัตว์ ปุ๋ย	6	10	9
41	สิ่งทอ			
42	วัสดุก่อสร้าง	2		
43	อะไหล่เครื่องยนต์			
5	การผลิต ¹	6	12	2
50	ด้านอาหาร เช่น อาหารกระป๋อง โรงลิซ่า โรงน้ำแข็ง โรงฆ่าสัตว์	2	5	2
51	สิ่งทอ		5	
52	วัสดุก่อสร้าง เช่น ไม้แปรรูป อิฐ	4	1	
53	กระดาษ			
54	อะไหล่เครื่องยนต์		1	

หมายเหตุ: ¹ หมายถึง ส่วนที่ไม่ทำการศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเภทกิจกรรม		จำนวนหน่วยกิจกรรม		
		ปทุมธานี	กระทุ่มแบน	บางบัวทอง
6	การขนส่ง	15	29	18
60	ยานพาหนะ อุปกรณ์และบริการเกี่ยวกับรถยนต์	9	22	14
	601 ชายรถยนต์		1	
	602 ชายจักรยานยนต์, จักรยาน	3	5	4
	603 อะไหล่และอุปกรณ์รถยนต์ เรือยนต์	4	9	3
	604 ตู้ซ่อมรถยนต์โดยช่าง			2
	605 ตู้ซ่อมรถยนต์ เครื่องยนต์	2	1	4
	606 ซ่อมจักรยานยนต์ จักรยาน		6	1
61	บริการขนส่ง	5	4	2
	611 ทำรถโดยสารระหว่างจังหวัด	1	1	1
	612 ทำรถรับจ้างระหว่างจังหวัด			1
	613 ทำเรือโดยสาร	4	1	
	614 ทำเรือสินค้า			
62	สถานีบริการ		3	1
7	คลังสินค้า			

หมายเหตุ: หมายถึงส่วนที่ไม่ทำการศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเภทกิจกรรม		จำนวนหน่วยกิจกรรม		
		บทมฐานี	กระทุมแบบ	บางบักทอง
8	อู่ถาบันและบรการล่าธารณะ	36	21	25
80	การศีกษา	5	4	6
	801 โรงเรียนอนุบาล และบรบาลทหารก	1	1	
	802 โรงเรียนประณศีกษา	3	2	5
	803 โรงเรียนมัธยมศีกษา	1	1	1
	804 โรงเรียนอาศึศีกษา			
	805 โรงเรียนอู่ใหญ่			
81	การล่าธารณะอู่	1	2	1
	811 อู่ถาบีนามอู่		1	1
	812 โรงพยาบาล		1	
	813 สำนักการบล่าธารณะอู่, สำนักการบนายแพทยอู่ใหญ่	1		
	814 ศูนย์กาชาด			
82	การศาลนา, ลักศึความเชืออู่	3	2	5
	821 วดุทอศาลนา	2	1	1
	822 บอปลัดครึลศาลนา			1
	823 มลลยค			1
	824 ศาลเจ้า	1	1	2

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเภทกิจกรรม		จำนวนหน่วยกิจกรรม		
		ปฐมอาณัติ	กระบวนแบบ	บางบักทอง
83	บริการล่าอาารณะอื่นๆ	12	7	10
831	การลือล่าาร เช่น โปรรณียั โทรคัฟท์	1	1	1
832	ลัทธิกรณั	1	2	1
833	ลัทธิอนานานูบาล	1	1	1
834	อนาคารเพือการเกษตรและลัทธิกรณั	1	1	1
835	พานิซยัจั้งหวัด	1		
836	หือ่งลัมุด	1		
837	ลัมาคุดและลัไมลัร	2		3
838	คาลาประชาคุด, หือประชຸม	1		1
839	การล่าอาารณูบโกล	3	2	2
84-5	ลัถานที่ราชการ	12	6	5
841	ลัานักงานเทคบาล	1	1	1
842	ที่ว้าการอ้าเกอ	1	1	1
843	ลัถานีคัับเพลลัง	1	2	1
844	ลัถานีคั้ารวจ		1	1
845	กือ่งก้ากัับการคั้ารวจภูธร	1		
846	ลัานักงานเกษตร ประมง ลัคควบาล	2	1	1
847	ลัานักงานที่คัิน	1		
848	ลัานักงานราชพัลลัจั้งหวัด			
849	ลัานักงานลัถินีจั้งหวัด	1		
850	ที่ท้าการลัรพลัามิตจั้งหวัด	1		
851	คัษาธิการจั้งหวัด	1		
852	คัษานีคัศัจั้งหวัด	1		
853	อือ่งการบรหิการลัวนจั้งหวัด	1		
854	คาลากลางจั้งหวัด			
855	เรือ่นจั่า	1		

หมายเหตุ: 1 หมายถึงลัวนที่ไม่ท้าการคัษา

ประเภทกิจกรรม		จำนวนหน่วยกิจกรรม		
		ปฐมวัย	ประถมต้น	ประถมปลาย
86	การสนับสนุนการ	3		
	861 ล้วนหย่อม ที่โล่งสาธารณะ	1		
	862 ล้วนเด็กเล่น	1		
	863 ล้วนกีฬา	1		
	864 ล้วนเล่น			
	865 ล้วนสาธารณะ			
9	ที่อยู่อาศัย			

หมายเหตุ : หมายถึงส่วนที่ไม่ทำการศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างประเภทและจำนวนกิจกรรมกับลักษณะของชุมชน จากการศึกษา

ประเภทและจำนวนขององค์ประกอบชุมชนในเทศบาลเมืองปทุมธานี กระจุกแบน และบางบัวทอง เมื่อนำมาเปรียบเทียบกันแล้ว พบว่า ในเทศบาลแต่ละแห่งกิจกรรมประเภทเดียวกันมีจำนวนหน่วยกิจกรรมในปริมาณที่ต่างกัน ความแตกต่างของข้อมูลที่ปรากฏนี้ ไม่อาจจะพูดได้ชัดว่าเป็นความแตกต่างกันจริงหรือไม่ ดังนั้นจึงต้องอาศัยการทดสอบทางสถิติ เท่านั้นที่จะชี้ให้ชัดว่า มีความแตกต่างกันหรือไม่ การทดสอบดังกล่าวนี้ คือ Chi Square มีสัญลักษณ์ว่า χ^2 ซึ่งมีข้อสมมติฐานว่าลักษณะของชุมชน ไม่มีผลแตกต่างกันในลักษณะขององค์ประกอบชุมชน^๑ ด้วยสูตรทางสถิติดังนี้

$$\chi^2 = \frac{\sum (O-E)^2}{E}$$

- เมื่อ Σ คือ ผลรวมของจำนวนหน่วยกิจกรรมทั้งหมด
 O คือ ค่าของจำนวนหน่วยกิจกรรมที่เป็นจริง
 E คือ ค่าคาดหวังของจำนวนหน่วยกิจกรรม

ตารางที่ ๑๒ การทดสอบทางสถิติในการหาความสัมพันธ์ของลักษณะของชุมชนกับลักษณะของกิจกรรม
 ขายปลีก

ประเภทกิจกรรมขายปลีก	จำนวนกิจกรรมขายปลีกของแต่ละชุมชน			
	ปทุมธานี	กระจุกแบน	บางบัวทอง	ยอดรวม
สินค้าเกี่ยวกับการบริโภค	๔๒	๕๔	๔๐	๑๓๖
อาหาร	๓๕	๓๑	๒๖	๙๒
สินค้าเกี่ยวกับการบริโภค	๓๕	๕๔	๒๘	๑๑๗
เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ	๒๘	๒๔	๑๙	๗๑
สินค้าเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย	๑๔	๒๓	๑๘	๕๕
สินค้าเฉพาะอย่าง	๒๓	๒๔	๒๙	๗๖
ยอดรวม	๑๑๗	๒๑๑	๑๖๐	๕๔๘

ค่าของ χ^2 ที่คำนวณได้ ๘.๕๘

^๑ สุชาติ ประสิทธิ์, รัชชัย อักษรระสุข และ พิสิฐ ศุภรียงพงศ์ สถิติสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๒๓) หน้า ๒๕-๓๓

อัตราของความเป็นอิสระ (Degree of freedom) คำนวณได้ จากสูตร

$$df = (r-1) (c-1)$$

r คือ จำนวนกลุ่มของตัวแปรในแนวนอน

c คือ จำนวนสมคมภ์ของตัวแปรในแนวตั้ง

อัตราของความเป็นอิสระที่คำนวณได้ คือ ๑๐

จากตารางที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ และอัตราของความเป็นอิสระคือ ๑๐ มีค่า ๑๘.๓๐๗
ค่าของ χ^2 ที่คำนวณได้น้อยกว่าค่า χ^2 จากตารางการทดสอบแสดงว่าลักษณะของชุมชนทั้ง ๓ แห่ง
ไม่มีความแตกต่างในลักษณะกิจกรรมชายปัสสิกประเภทต่าง ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .

และเนื่องจาก χ^2 บอกเพียงว่าลักษณะชุมชนไม่ก่อให้เกิดผลแตกต่างต่อลักษณะกิจกรรม
ต่าง ๆ ต่อไปจะทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะชุมชนกับลักษณะของกิจกรรมด้วยการหาค่า
สัมประสิทธิ์ความมีเงื่อนไข^๑ (Contingency Coefficient) ซึ่งมีสูตรการคำนวณ

$$C = \sqrt{\frac{\chi^2}{\chi^2 + N}}$$

ค่า C ที่ได้จากการคำนวณ ๐.๑๒

ค่า C สูงสุดของตาราง ๖,๓ คือ ๐.๔๗

ค่าของสัมประสิทธิ์ความมีเงื่อนไขที่คำนวณได้ มีค่าน้อยกว่าค่าสัมประสิทธิ์ความมีเงื่อนไขสูงสุด
การทดสอบแสดงว่า ลักษณะของชุมชนและลักษณะของกิจกรรมชายปัสสิกไม่มีความสัมพันธ์กันทางสถิติ เลย

การทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของกิจกรรมด้านบริการกับลักษณะของชุมชนก็
ปรากฏผลเช่นเดียวกัน ดังตารางการทดสอบต่อไปนี้

^๑ สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และอื่น ๆ , สถิติสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ หน้า ๓๓-๓๔

ตารางที่ ๑๓ การทดสอบทางสถิติในการหาความสัมพันธ์ของลักษณะชุมชนกับลักษณะของกิจกรรมด้านบริการ

กิจกรรมด้านบริการ	จำนวนกิจกรรมด้านบริการในแต่ละชุมชน			
	ปทุมธานี	กระทุ่มแบน	บางบัวทอง	ยอดรวม
บริการด้านวิชาชีพ	๑๖	๑๔	๑๐	๔๕
บริการทั่วไป	๘	๒๑	๑๑	๔๐
บริการด้านบุคคล	๔๒	๔๕	๒๔	๑๑๑
ยอดรวม	๖๖	๘๔	๔๕	๑๙๕

$$\chi^2 = ๓.๕ < ๕.๔๘๘ \text{ ที่ } \alpha ๐.๐๕ \quad df = ๔ \quad C = ๐.๑๓$$

สรุปการทดสอบได้ว่า ลักษณะของชุมชนที่แตกต่างกัน ไม่ทำให้เกิดความแตกต่างกันในลักษณะของกิจกรรมด้านบริการ และความแตกต่างของชุมชนทั้งสามไม่มีความสัมพันธ์กับลักษณะความแตกต่างของกิจกรรมด้านบริการ

ตารางที่ ๑๔ การทดสอบทางสถิติในการหาความสัมพันธ์ของลักษณะกิจกรรมการบริการด้านบุคคลกับลักษณะชุมชน

กิจกรรมบริการด้านบุคคล	จำนวนกิจกรรมบริการด้านบุคคลในแต่ละชุมชน			
	ปทุมธานี	กระทุ่มแบน	บางบัวทอง	ยอดรวม
เสริมสวยสตรี	๕	๑๗ (๑๗.๕)	๑๐ (๙.๕)	๓๒
แต่งผมบุรุษ	๕	๔ (๔.๕)	๔ (๔.๕)	๑๓
ตัดเสื้อสตรี	๑๔	๑๓	๗	๓๔
ตัดเสื้อบุรุษ	๕	๑๑	๘	๒๔
ยอดรวม	๔๑	๔๖	๒๙	๑๑๖

$$\chi^2 = ๔.๗๕ < ๑๒.๕๙๒ \text{ ที่ } \alpha ๐.๐๕ \quad df = ๖ \quad C = ๐.๒๐$$

ในทำนองเดียวกันการทดสอบแสดงว่า ชุมชนทั้ง ๓ แห่งไม่มีความแตกต่างในลักษณะของกิจกรรมบริการด้านบุคคล และไม่มีความสัมพันธ์กันในระหว่างประเภทและจำนวนของกิจกรรมบริการด้านบุคคล

จากการวิเคราะห์ทางสถิตินี้ สรุปได้ว่าประเภทและจำนวนกิจกรรมด้านพานิชยกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชนนั้น เกิดขึ้นจากความต้องการข้อมูลฐานของประชากรเฉพาะชุมชน แม้ว่าชุมชนทั้ง ๓ แห่ง มีจำนวนของประชากรที่แตกต่างกันระหว่างชุมชน และจำนวนหน่วยกิจกรรมของประเภทต่างในแต่ละชุมชนก็ไม่มีความสัมพันธ์

๓. ประเภทและจำนวนองค์ประกอบชุมชนชั้นมูลฐานของชุมชนระดับตำบล จากการวิเคราะห์ที่ผ่านมา องค์ประกอบชุมชนที่เกิดขึ้นในชุมชนทั้ง ๓ แห่ง ทั้งประเภทและจำนวนนั้น เกิดเนื่องจากอุปสงค์ของประชากรภายในชุมชนเฉพาะแห่ง โดยประเภทของกิจกรรมไม่มีความสัมพันธ์กับลักษณะชุมชน การวิเคราะห์หาจำนวนองค์ประกอบชุมชนชั้นมูลฐานจึงสามารถกระทำได้โดยอิสระ ด้วยการคำนวณในอัตราส่วนต่อประชากร ๑,๐๐๐ คน ของแต่ละชุมชน (ดูตารางที่ ๑๕) ส่วนประเภทขององค์ประกอบชุมชนชั้นมูลฐาน ใช้วิธีเลือกเฉพาะองค์ประกอบชุมชนประเภทที่มีครบทั้ง ๓ ชุมชน โดยถือว่าองค์ประกอบชุมชนใดที่มีไม่ครบทั้ง ๓ ชุมชน ยังมีใช้องค์ประกอบชุมชนที่จำเป็น เนื่องจากชุมชนใดที่ขาดองค์ประกอบชุมชนประเภทนั้นก็ยังสามารถดำรงอยู่ได้ การสรุปผลประเภทและจำนวนจะเห็นได้จากตารางที่ ๑๕ ซึ่งแสดงการเปรียบเทียบองค์ประกอบชุมชนชั้นมูลฐานในอัตราส่วนต่อประชากร ๑,๐๐๐ คน ของชุมชนที่ทำการวิจัยทั้ง ๓ แห่ง

การสรุปผลขั้นสุดท้าย จะได้ประเภทและจำนวนองค์ประกอบชุมชนชั้นมูลฐาน ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบชุมชนระดับตำบลที่ต้องการ ประกอบด้วย

ก. กิจกรรมด้านพานิชยกรรม แบ่งเป็น

๑. กิจกรรมขายปลีก
๒. กิจกรรมด้านบริการ
๓. กิจกรรมขายส่ง
๔. การขนส่ง

ข. สถาบันและบริการสาธารณะ แบ่งเป็น

๑. การศึกษา
๒. การสาธารณสุข
๓. การศาสนาและลัทธิความเชื่อถือ
๔. บริการสาธารณะอื่น ๆ

๕. สถานที่ราชการ

อนึ่งสำหรับการกำหนดจำนวนในอัตราส่วนต่อประชากร ๑,๐๐๐ คนนั้น ได้กำหนดเป็นพิสัย (range) เช่น ร้านค้าของชำอาหารแห้งมีจำนวน ๓ ถึง ๔ ร้านต่อประชากร ๑,๐๐๐ คน เป็นต้น และการจัดอันดับของประเภทกิจกรรม จะเรียงลำดับตามจำนวนมากไปหาน้อย ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นก่อนหลัง (hierarchy) ขององค์ประกอบชุมชนชั้นมูลฐานระดับตำบล ดังในตารางที่ ๑๖ เป็นประเภทและจำนวนขององค์ประกอบชุมชนด้านพานิชยกรรม และตารางที่ ๑๗ แสดงประเภทและจำนวนองค์ประกอบชุมชนด้านสถาบันและบริการสาธารณะ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 15 การเปรียบเทียบประเภท และจำนวนขององค์ประกอบชุมชนชั้นมูลฐาน ขนาดตำบล.
ในอัตราส่วน ต่อประชากร 1000 คน.

ประเภท		ปฐมธานี	กระทุ่มแบน	บางบัวทอง
1	กิจกรรมชายปลีก	33	31	32
10	สินค้าเกี่ยวกับการบริโภค	8	8	8
	101 ทาบแร่, แผงลอย	1	1	1
	102 ตลาดสด	1	1	1
	103 ร้านขายขนมหวาน	1	2	1
	105 ร้านชำอาหารแห้ง	3	3	4
	106 ร้านขายยา และเคมีภัณฑ์	2	1	1
11	อาหาร	5	3	4
	112 จำกัาแพและเครื่องดื่ม	1	1	2
	113 ร้านอาหาร และเครื่องดื่ม	4	2	2
12	สินค้าเกี่ยวกับการอุปโภค	6	6	5
	121 ร้านชำเครื่องใช้ประจำวัน	3	4	3
	112 สินค้าเบ็ดเตล็ด เช่นเครื่องเขียน	1	1	1
	125 ร้านถ่ายรูปและอุปกรณ์	2	1	1
13	เครื่องแต่งกาย และเครื่องประดับ	6	6	6
	131 เสื้อผ้า กางเกง และรองเท้า	2	2	2
	133 รองเท้า	1	1	1
	134 ผ้า	1	1	1
	135 แว่นตา	1	1	1
	136 เครื่องประดับมีค่า	1	1	1

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเภท		ปทุมธานี	กระทุ่มแบน	บางบัวทอง
14	สินค้าเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย	3	3	3
	141 เครื่องเรือน	1	1	1
	143 อุปกรณ์อำนวยความสะดวก เช่น วิทยุ	1	1	1
	144 เตา และแก๊สหุงต้ม	1	1	1
15	สินค้าเฉพาะอย่าง	5	5	6
	151 ผล ผลิตทางเกษตร และ ประมง	1	1	2
	152 อุปกรณ์การเกษตร และ ประมง	1	1	1
	153 เครื่องจักรบริหาร	1	1	1
	154 เครื่องเหล็ก-เครื่องมือการก่อสร้าง	1	1	1
	155 วัสดุก่อสร้าง	1	1	1
2	กิจกรรมด้านบริการ	14	12	11
20	บริการด้านวิชาชีพ	3	3	3
	201 สำนักงานแพทย์ - ทันตแพทย์	1	1	1
	205 สำนักงานประกันภัย - ประกันชีวิต	1	1	1
	206 สถาบันการเงิน - ธนาคาร	1	1	1
21	บริการทั่วไป	3	3	3
	212 ซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า	1	1	1
	214 ช่างแรงงานทั่วไป	1	1	1
	216 โรงพิมพ์	1	1	1

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเภท		ปทุมธานี	กระทุ่มแบน	บางบัวทอง
22	บริการด้านบุคคล	8	6	5
	221 เสิร์มสวยสตรี	2	2	2
	222 แต่งผมบุรุษ	2	1	1
	223 ตัดเสื้อสตรี	2	2	1
	224 ตัดเสื้อบุรุษ	2	1	1
4	กิจกรรมชายฝั่ง	1	1	2
40	ผลผลิตเกษตรกรรม	1	1	2
6	การขนส่ง	5	5	5
60	ยานพาหนะ อุปกรณ์และบริหารเกี่ยวกับเครื่องยนต์	3	3	3
	602 ขายจักรยาน - จักรยานยนต์	1	1	1
	603 อาหลัยอุปกรณ์รถยนต์ - เครื่องยนต์	1	1	1
	605 ตู้ซ่อมรถยนต์ - เครื่องยนต์	1	1	1
61	บริการขนส่ง	1	1	1
	611 ทำรถโดยสารระหว่างจังหวัด	1	1	1
8	สถาบัน และ บริการสาธารณะ	14	14	14
80	การศึกษา	2	2	2
	801 โรงเรียนอนุบาล	1	1	1
	802 โรงเรียนประถมศึกษา	1	1	1
	803 โรงเรียนมัธยมศึกษา	1	1	1

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเภท		ปทุมธานี	กระทุ่มแบน	บางบัวทอง
81	การลาธารณะสุข	1	1	1
	811 สถานีนามัย	1	1	1
82	การศาสนา ลัทธิความเชื่ออื่น	2	2	2
	821 วัดพุทธศาสนา	1	1	1
	824 ศาลเจ้า	1	1	1
83	บริการลาธารณะอื่น ๆ.	4	4	4
	831 การซื้อสาร	1	1	1
	832 ลัทธกรณั	1	1	1
	833 สถานอนุบาล	1	1	1
	834 อนาคตารเพื่อการเกษตร และ ลัทธกรณั	1	1	1
84-5	สถานที่ราชการ	5	5	5
	841 สำนักงานเทศบาล	1	1	1
	842 ที่ว่าการอำเภอ	1	1	1
	843 สถานีดับเพลิง	1	1	1
	845 สถานีตำรวจ	1	1	1
	846 สำนักงานเกษตร ประมง สัตวบาล	1	1	1

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 16 โครงประเภทและจำนวนขององค์ประกอบชุมชนมูลฐาน ด้านพาณิชย์กรรม
ของชุมชนระดับตำบล ในอัตราส่วนต่อประชากร 1,000 คน.

ประเภท	จำนวน
I. กิจกรรมชายบดึก	25-27
I.1 สินค้าเกี่ยวกับการบริโภค	9-15
I.1.1 หาบเร่-แผงลอย, ตลาดสด	1
I.1.2 ร้านชำอาหารแห้ง	3-4
I.1.3 ร้านขายอาหารและเครื่องดื่ม	2-4
I.1.4 ร้านกาแฟ และ เครื่องดื่ม	1-2
I.1.5 ร้านขายยาและเคมีภัณฑ์	1-2
I.1.6 ร้านขายขนมหวาน	1-2
I.2 สินค้าเกี่ยวกับการอุปโภค	8-13
I.2.1 ร้านชำเครื่องใช้ประจำวัน	3-4
I.2.2 ร้านเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย	2
I.2.3 ร้านขายเครื่องประดับ	1-2
I.2.4 ร้านถ่ายรูปและอุปกรณ์	1-2
I.2.5 สินค้าเบ็ดเตล็ด	1
I.2.6 ร้านรองเท้า	1
I.2.7 ร้านขายผ้า	1
I.3 สินค้าเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย	3
I.3.1 อุปกรณ์อำนวยความสะดวกในบ้าน	1
I.3.2 เครื่องเรือน	1
I.3.3 เตาและแก๊สหุงต้ม	1
I.4 สินค้าเฉพาะอย่าง	5-6
I.4.1 ผลผลิตทางการเกษตร และ ประมง	1-2
I.4.2 เครื่องเหล็ก และ เครื่องมือก่อสร้าง	1
I.4.3 อุปกรณ์การเกษตร และ ประมง	1
I.4.4 วัสดุก่อสร้าง	1
I.4.5 เครื่องจักรธุรกิจ	1

ประเภท	จำนวน
2. กิจกรรมด้านบริการ	11-14
2.1 บริการด้านวิชาชีพ	3
2.1.1 สำนักงานแพทย์ กทันตแพทย์	1
2.1.2 สถาบันการเงิน, ธนาคาร	1
2.1.3 สำนักงานประกันภัย, ประกันชีวิต	1
2.2 บริการทั่วไป	3
2.2.1 บริการซ่อมเครื่องไฟฟ้า	1
2.2.2 ช่างแรงงานทั่วไป	1
2.2.3 โจรงีมพ์	1
2.3 บริการด้านบุคคล	5-8
2.3.1 เจริญช่วยสมัคร	2
2.3.2 ตัดเล็บสมัคร	1-2
2.3.3 ตัดเล็บบุรุษ	1-2
2.3.4 แต่งผมบุรุษ	1-2
3. กิจกรรมขายสิ่ง	1-2
3.1 ผลผลิตเกษตรกรรม	1-2
4. การขนส่ง	3-4
4.1 ยานพาหนะ อุปกรณ์และบริการเกี่ยวกับเครื่องยนต์	3
4.1.1 อะไหล่-อุปกรณ์รถยนต์-เรือยนต์	1
4.1.2 ขายจักรยาน-จักรยานยนต์	1
4.1.3 ตู้ซ่อมรถยนต์-เครื่องยนต์	1
4.2 บริการขนส่ง	1
4.2.1 ทำรถโดยสารระหว่างจังหวัด	1

ตารางที่ 17 โครงประเภทและ จำนวนขององค์ประกอบชุมชนชั้นมูลฐาน ด้านสถาบันและบริการสาธารณะ
ของชุมชนระดับตำบล.

	ประเภท	จำนวน
1	การศึกษา	5
	1.1 โรงเรียนอนุบาล ขนาด 120 คน	1
	1.2 โรงเรียนประถมศึกษา ขนาด 700 คน	3
	1.3 โรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาด 1,600 คน	1
2	การสาธารณสุข	1
	2.1 สถานีอนามัย	1
3	การศาสนา ลัทธิความเชื่อถือ	2
	3.1 วัดพุทธศาสนา	1
	3.2 ศาลเจ้า	1
4	บริการสาธารณะอื่นๆ	4
	4.1 การสื่อสาร	1
	4.2 สหกรณ์	1
	4.3 สถานอนุบาล	1
	4.4 ธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์	1
5	สถานที่ราชการ	5
	5.1 สำนักงานเทศบาล	1
	5.2 ที่ว่าการอำเภอ	1
	5.3 สถานีดับเพลิง	1
	5.4 สถานีตำรวจ	1
	5.5 สำนักงานเกษตร ประมง สัตวบาล	1

ค. ตำแหน่งที่ตั้งขององค์ประกอบชุมชนระดับตำบล การวัดระยะทางขององค์ประกอบชุมชน ได้กำหนดจุดศูนย์กลางในการวัด อยู่ใจกลางชุมชน (hub) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเดินทางของประชากร (จุดนี้ได้แสดงในผังเส้นทางคมนาคมของเทศบาลทั้ง ๓ แห่ง) การวัดระยะทางได้วัดไปตามเส้นทางคมนาคมจากจุดนี้ไปยังแหล่งประกอบกิจกรรมแต่ละหน่วย จากนั้นรวมระยะทางของกิจกรรมแต่ละประเภทแล้วจึงหาค่าเฉลี่ย จะได้เป็นระยะทางขององค์ประกอบชุมชนประเภทต่าง ๆ ของเทศบาล เมืองปทุมธานี กระทุ่มแบนและบางบัวทอง (ตารางที่ ๑๔)

การหาระยะทางขั้นสุดท้าย จะเป็นระยะทางที่ควรจะเป็นขององค์ประกอบชุมชนระดับตำบลโดยคำนวณจากค่าของระยะทางขององค์ประกอบชุมชนในเทศบาลทั้ง ๓ แห่ง (ตารางที่ ๑๔) ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (สดมภ์สุดท้ายในตารางที่ ๑๔) โดยคัดเลือกมาเฉพาะองค์ประกอบชุมชนระดับตำบลที่ต้องการได้แยกเป็นองค์ประกอบชุมชนด้านพาณิชยกรรม และองค์ประกอบชุมชนด้านสถาบัน และบริการสาธารณะ โดยเรียงลำดับจากไกลออกไป (ตารางที่ ๑๔) ดังจะได้ทำการวิเคราะห์ต่อไปนี้

๑. องค์ประกอบชุมชนด้านพาณิชยกรรม แยกได้เป็น ๔ กลุ่ม คือ กิจกรรมขายปลีก กิจกรรมขายส่ง การขนส่ง และกิจกรรมด้านบริการ ผลจากการวิจัยปรากฏว่ากิจกรรมขายปลีกตั้งอยู่ในตำแหน่งที่ใกล้ที่สุด คือ ห่างจากจุดศูนย์กลางชุมชนเพียง ๑๔๐ เมตร กิจกรรมขายปลีกนี้ได้แย่งกลุ่มย่อยของกิจกรรมลงไปเป็นสินค้าเกี่ยวกับการบริโภค ซึ่งอยู่ในระยะใกล้ที่สุดของกิจกรรมขายปลีกคือ ตั้งอยู่ในระยะทางจากจุดศูนย์กลางชุมชน ๑๓๒ เมตร ผิดไปคือกลุ่มเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ ๑๔๓ เมตร กลุ่มสินค้าเกี่ยวกับการบริโภค ๑๗๔ เมตร กลุ่มสินค้าเฉพาะอย่าง ๒๐๕ เมตร กลุ่มสินค้าเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ๒๐๘ เมตร และสุดท้าย ร้านอาหาร ๒๒๕ เมตรที่น่าสังเกต คือ กิจกรรมที่อยู่ใกล้ที่สุดเพียง ๗๓ เมตร ได้แก่ หาบเร่-แผงลอยขายอาหารสด และตลาดสดก็อยู่ในระยะทางเพียง ๘๐ เมตร ในขณะที่ร้านขายอาหารอยู่ใกล้ที่สุด ทั้งนี้อธิบายได้ว่าชุมชนแบบไทย ๆ นี้ ไม่นิยมรับประทานอาหารนอกบ้าน แต่จะซื้ออาหารสดไปประกอบเองในบ้าน ดังนั้น ตลาดสด แผงลอยขายอาหารสดมีความถี่ในการใช้สูง ระยะทางจึงต้องใกล้ เพื่อลดจำนวนการเดินทาง และค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ดังพฤติกรรมการจับจ่ายใช้สอยสินค้าและบริการที่ว่าอุปสงค์ขึ้นอยู่กับระยะทาง^๑

^๑King, Cities, Space and Behavior : The Elements of Urban Geography

ถัดจากกลุ่มกิจกรรมขายปลีก คือ กิจกรรมขายส่งสินค้าเกษตรกรรม ซึ่งตั้งอยู่ในระยะทาง ๑๔๖ เมตร อธิบายได้ว่า เนื่องจากอาชีพของประชากรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรม ประชากรจะนำสินค้าของตนมาจำหน่าย และซื้อสินค้าที่ต้องการกลับไป เพื่อเป็นการลดค่าขนส่งสินค้า กิจกรรมขายส่งจึงตั้งอยู่ในตำแหน่งใกล้จุดศูนย์กลางของการเดินทาง และอยู่ใกล้กิจกรรมขายปลีก นอกจากนี้ยังพบว่า กิจกรรมขายส่งอยู่ในช่วงระยะทางเดียวกับท่ารถโดยสารระหว่างจังหวัด คือ ๑๔๕ เมตร ย่อมแสดงว่ามีการขนส่งสินค้าเกษตรกรรมไปจำหน่ายยังชุมชนอื่นที่อยู่ใกล้เคียง ปรากฏการณ์นี้เป็นการแสดงออกถึงพฤติกรรมการใช้พื้นที่ในลักษณะของการจัดวางตำแหน่งกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ให้รวมกลุ่มอยู่ใกล้กัน^๑ (proximate location)

ลำดับสุดท้ายของกิจกรรมด้านพาณิชยกรรม คือ กิจกรรมด้านบริการ อยู่ในตำแหน่ง ๒๕๖ เมตร สามารถอธิบายได้ว่า กิจกรรมด้านบริการนั้น ความสะดวกของการใช้ไม่สูงนัก เช่น การไปให้ช่างตัดเสื้อ หรือ ไปพบแพทย์ เหตุการณ์ประเภทนี้จะไม่เกิดขึ้นบ่อย การเดินทางไปใช้บริการจะเกิดขึ้นเพียงสัปดาห์ละครั้งเป็นอย่างเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริการประเภทซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า หรือ ช่างแรงงาน ใน ๑ ปี อาจไม่มีการใช้บริการเลย อย่างไรก็ตาม กิจกรรมประเภทนี้ มิใช่กิจกรรมที่เกิดขึ้นแบบแวะระหว่างทาง (incidental stop) ของการเดินทางไปกลับจากทำงาน (round trips) แต่เป็นกิจกรรมประเภทเป็นจุดหมายปลายทาง (destination) ตำแหน่งจึงไม่จำเป็นต้องอยู่ใกล้ผู้บริโภคมากนัก^๒

จากการวิเคราะห์การจัดวางตำแหน่งขององค์ประกอบชุมชนประเภทพาณิชยกรรมนั้น จะเห็นว่า ตำแหน่งถูกกำหนดด้วยปัจจัย ๒ ประการ^๓ คือ

ก. ประเภทของกิจกรรม กล่าวคือ กิจกรรมนั้นมีหน้าที่ใช้สอยอย่างไร เช่น เป็นกิจกรรมประเภทขายสินค้าประจำวัน (convenience goods) หรือ สินค้าประเภทระดับสูง เช่น เครื่องเรือน หรือ อุปกรณ์รถยนต์ หรือเป็นกิจกรรมด้านบริการ ซึ่งการกำหนดตำแหน่งนั้น จะอยู่ในระยะใกล้-ไกล ต่างกันไปตามหน้าที่ใช้สอย ซึ่งวิเคราะห์ในรูปความถี่ของการใช้

^๑Morrill, The Spatial Organization of Society pp.15-18

^๒Mitchell, The Influence of Movement of Land-Use Patterns in Urban Planning Theory ed. by Branch pp.59-61

^๓Ibid. pp.64-66

ข. ลักษณะความสัมพันธ์กับกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเภทเดียวกันและต่างประเภทกัน ความสัมพันธ์นี้ จะก่อให้เกิดการรวมกลุ่มใกล้เคียงกันของที่ตั้ง (proximate locations) เช่น กิจกรรมขายส่งกับท่ารถขนส่ง ร้านขายอาหารกับตลาดสด หรือกิจกรรมบางอย่างไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันโดยตรง แต่ต่างก็มีความสัมพันธ์กับอีกกิจกรรมหนึ่ง เช่น ร้านตัดเสื้อสตรี และร้านตัดเสื้อบุรุษ ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันเลย แต่ต่างก็มีความสัมพันธ์กับร้านขายสินค้าเบ็ดเตล็ดประเภทอุปกรณ์การตัดเย็บ เป็นต้น ลักษณะความสัมพันธ์เหล่านี้จะเป็นปัจจัยในการกำหนดตำแหน่งของกิจกรรม เช่น เดียวกัน

๒. องค์ประกอบชุมชนด้านสถาบันและบริการสาธารณะ จากการวิจัยปรากฏว่า อยู่ในลำดับสุดท้ายของตำแหน่ง คือ ๖๒๑ เมตร จากศูนย์กลางชุมชน ทั้งนี้ เนื่องจากว่าต้องการอยู่ในทำเลที่ห่างไกลจากความแออัดพลุกพล่าน มีทัศนียภาพที่สวยงาม นอกจากนั้น การใช้บริการของประชากรก็มีใช้กิจวัตรที่ต้องกระทำทุกวัน นอกจากบริการสาธารณะประเภทสถานธนาอนุบาล หรือ สหกรณ์ที่มีหน้าที่ในการใช้สอยเชิงพาณิชย์ ความถี่ของการใช้จะสูงกว่าบริการสาธารณะอื่น ๆ ตำแหน่งจึงอยู่ในระยะใกล้ศูนย์กลางชุมชนในช่วงของพาณิชย์กรรม คือ ๑๕๘ เมตร และ ๒๐๘ เมตร ตามลำดับ

สำหรับอาคารสถานที่ราชการรวมกลุ่มอยู่ในช่วงระยะ ๕๐๐ เมตร โดยเฉลี่ย อันเป็นช่วงการเดินทางระยะปานกลาง สำหรับองค์ประกอบชุมชนประเภทการศึกษา โรงเรียนอนุบาลและบริหารการทากร อยู่ในระยะ ๓๑๒ เมตร จากศูนย์กลางชุมชน โรงเรียนประถมศึกษา ระยะทาง ๕๕๕ เมตร นับเป็นระยะทางที่ค่อนข้างไกลสำหรับเด็กในวัยประถมศึกษา แต่เนื่องจากชุมชนประเภทเกษตรกรรมนั้น การเดินทางเท่าในระยะเช่นนี้ไม่เป็นปัญหา ส่วนโรงเรียนมัธยมศึกษา นับเป็นองค์ประกอบชุมชนที่มีตำแหน่งไกลที่สุดขององค์ประกอบชุมชนชั้นมูลฐาน คือ ระยะทาง ๑.๑๕๓ กิโลเมตร จากศูนย์กลางชุมชน แต่เนื่องจาก เป็นกิจกรรมที่ต้องการพื้นที่มาก ประมาณ ๒๐-๓๐ ไร่ เมื่อขยายเต็มที่ตามข้อกำหนดทางราชการในปริมาณพื้นที่เช่นนี้ ย่อมหาไม่ได้ในบริเวณใกล้ศูนย์กลางชุมชน อีกประการหนึ่ง โรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นบริการการศึกษาในระดับอำเภอ ย่อมมีเด็กจากชุมชนอื่นใกล้เคียง เดินทางเข้ามารับการศึกษา จึงต้องตั้งอยู่ในตำแหน่งที่มีรถบริการถึงเด็กในชุมชนอื่นได้อีกด้วย

ตารางที่ 16 เปรียบเทียบระยะทางจากจุดศูนย์กลางชุมชน ขององค์ประกอบชุมชนในเทศบาลเมืองปทุมธานี
 กระทุ่มแบน และบางบัวทอง

ประเภทกิจกรรม		ระยะทางเป็นเมตร				
		ปทุมธานี	กระทุ่มแบน	บางบัวทอง	เจดีย์	
1	กิจกรรมชายปลีก	175	236	144	181	
10	สินค้าเกี่ยวกับการบริโภค	120	200	113	132	
	101	ห้าง แผงลอย	65	70	65	73
	102	ตลาดสด	120	48	73	80
	103	ร้านขายขนมหวาน	124	212	162	166
	104	ร้านจำหน่ายสุรา บุหรี่	142	52		
	105	ร้านร้านอาหารแห้ง เช่น ข้าวฉ่ำ น้ำปลา ฯลฯ	140	212	106	152
	106	ร้านขายยา และเคมีภัณฑ์	120	312	141	191
	107	ร้านขายผลไม้สด		280		
11	อาหาร	208	247	226	225	
	111	แผงลอย ตลาดอาหาร	170	253		
	112	ร้านกาแฟ และเครื่องดื่ม	160	284	275	239
	113	ร้านอาหาร และเครื่องดื่ม	203	203	232	212
	114	ภัตตาคาร ส่วนอาหาร	272	3,015	173	
12	สินค้าเกี่ยวกับการอุปโภค	186	237	126	174	
	121	ร้านเช่าเครื่องใช้ประจำวัน	191	182	93	155
	122	สินค้าเบ็ดเตล็ด เช่น เครื่องเขียน	178	265	141	201
	123	หนังสือและสิ่งตีพิมพ์		345	63	
	124	เครื่องกีฬา		183	183	
	125	ร้านถ่ายรูปและอุปกรณ์	174	169	155	166
	126	ห้างสรรพสินค้า	200	206		

ประเภทกิจกรรม		รายการเป็นเมตร			
		บาท	บาท	บาท	บาท
13	เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ	124	230	87	143
	131 เสื้อผ้า ทางเกง และรองเท้า	144	206	88	148
	132 เสื้อผ้า และเครื่องใช้สำหรับเด็ก	143	175		
	133 รองเท้า	123	290	104	172
	134 ผ้า	84	169	66	106
	135 แว่นตา	82	273	89	148
	136 เครื่องประดับมีค่า	67	272	90	143
14	สินค้าเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย	183	260	152	205
	141 เครื่องเรือน	283	250	175	236
	142 วัสดุที่ใช้ในบ้าน	77	273		
	143 อุปกรณ์อำนวยความสะดวก เช่น วิทยุ จักรเย็บผ้า	125	120	107	117
	144 เตา และ แอ็ลหุงต้ม	249	397	172	272
15	สินค้าเฉพาะอย่าง	231	258	160	205
	151 สินค้าการเกษตรและประมง เช่น ปุ๋ย อาหารสัตว์	253	223	88	188
	152 อุปกรณ์การเกษตรและประมง	136	186	143	155
	153 เครื่องจักรกลการเกษตร เช่น ถูบ เขี่ยบ ฮับ	153	254	144	183
	154 เครื่องเหล็ก เครื่องมือการก่อสร้าง	174	276	250	233
	155 วัสดุก่อสร้าง	500	130	182	270
	156 สินค้าใช้แล้ว	130	416		
	157 ทิปคพ	271			
	158 ต้นไม้ ดอกไม้		321		

ประเภทกิจกรรม		ระยะเวลาเป็นเมตร			
		ปฐมธานี	กระทุ่มแบน	บางบัวทอง	เจนี
2	กิจกรรมด้านบริการ	284	322	287	256
20	บริการด้านวิชาชีพ	387	380	408	257
	201 สำนักงานแพทย์ ทันตแพทย์	124	312	158	188
	202 สำนักงานทนายความ	630	598		
	203 สำนักงานบัญชี	434			
	204 สำนักงานจัดสรรที่ดิน		487	1,015	
	205 สำนักงานประกันภัย, ประกันชีวิต	647	278	258	391
	206 สถาบันการเงิน, ธนาคาร	100	260	182	184
21	บริการทั่วไป	271	377	318	324
	211 โรงรับจำนำ				
	212 ซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า	227	278	158	221
	213 ซ่อมเครื่องประตัม เช่น นาฬิกา แว่นตา	48	620		
	214 ช่างแรงงานทั่วไป เช่น ทำเหล็กตีดี ทำป้ายอาคาร	584	378	650	536
	215 รับเหมาก่อสร้าง				
	216 โรงพิมพ์	228	280	140	216
	217 ประกอบพิธีฌาปนกิจ		334		
22	บริการด้านบุคคล	225	208	138	187
	221 เลี้ยงด้วยสัตว์	211	278	135	207
	222 แต่งผมบุรุษ	204	126	134	154
	223 ตัดเล็บสัตว์	275	275	156	235
	224 ตัดเล็บบุรุษ	180	150	128	152
	225 ซักแห้ง	254	204		

ประเภทกิจกรรม		ระยะทางเป็นเมตร			
		ปฐมชาติ	ท่าอากาศยานนานาชาติ	ท่าอากาศยาน	เรือ
3	กิจกรรมบริการอื่น ๆ	267	215		
30	บริการด้านบันเทิง	309	243		
	301	มหรสพ เช่น โรงภาพยนตร์ เวทีการแสดง	385	243	
	302	อื่น ๆ	271		
	31	สถานฝึกสอนวิชาชีพ	160	155	
	32	โรงแรม	421		
4	กิจกรรมชายฝั่ง	171	155	165	155
40	สินค้าเกษตรกรรม เช่น ข้าว อาหารสัตว์ ปุ๋ย	225	165	165	155
	41	สิ่งทอ			
	42	วัสดุก่อสร้าง	116		
	43	อะไหล่เครื่องยนต์			
5	การผลิต ¹			646	
50	ด้านอาหาร เช่น อาหารกระป๋อง โรงสีข้าว โรงงานแป้ง โรงงานหัว			646	
	51	สิ่งทอ			
	52	วัสดุก่อสร้าง เช่น ไม้แปรรูป อิฐ			
	53	กระดาษ			
	54	อะไหล่เครื่องยนต์			

หมายเหตุ: ¹ หมายถึงส่วนที่ไม่ทำการศึกษา

ศูนย์บริการวิชาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเภทกิจกรรม		ฉบับปีงบประมาณ			
		พฤษภาคม	กรกฎาคม	กันยายน	ธันวาคม
6	การขนส่ง	341	442	350	255
60	ยานพาหนะ อุปกรณ์และบริการเกี่ยวกับเครื่องยนต์	481	512	287	328
	601	✓	300	✓	✓
	602	400	268	136	268
	603	577	400	144	373
	604	✓	✓	720	✓
	605	487	289	256	337
	606	✓	305	177	✓
61	บริการขนส่ง	201	366	170	185
	611	212	300	45	185
	612	✓	✓	294	✓
	613	190	432	✓	✓
	614	✓	✓	✓	✓
62	สถานีบริการ	✓	648	594	✓
7	คลังสินค้า	✓	✓	✓	✓

หมายเหตุ: 1 หมายถึง ส่วนที่ไม่ทำการศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเภทกิจกรรม		รวมเป็นงบฯ				
		บวญธานี	กระทรวงมห.	บาทวิทอง	เงิน	
8	สถาบันและบริการสาธารณะ		431	835	442	821
80	การศึกษา		830	1,198	430	818
	801	โรงเรียนอนุบาล และบริหารการก	322	224	390	312
	802	โรงเรียนประถมศึกษา	1,167	1,230	450	949
	803	โรงเรียนมัธยมศึกษา	1,000	2,140	440	1,193
	804	โรงเรียนอาชีวศึกษา				
	805	โรงเรียนผู้ใหญ่				
81	การสาธารณสุข		460	1,398	483	529
	811	สถานอนามัย		646	483	529
	812	โรงพยาบาล		2,151		
	813	สำนักงานสาธารณสุข, สำนักงานแพทย์ใหญ่	459			
	814	ศูนย์กษัตริ์				
82	การค้าอานา, สักอิความเขืออิอิ		418	1,173	423	670
	821	วิหุทอการค้าอานา	488	1,919	396	933
	822	โบลด์วิคการค้าอานา			474	
	823	มิลิยิต			370	
	824	ศาลเจ้า	348	432	450	410

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเภทกิจกรรม		รวมเป็นเมตร			
		ปฐมธำบี	กระท่อมแบบ	บางบัวทอง	เดือ
83	บริการล่าอาณานิคม	304	383	307	328
831	การลือล่า เอน โปรมเนย์ โทเรลโพท์	160	917	740	605
832	ลัทธิกรรม	477	30	117	208
833	ลัทธิอนุบาล	230	100	145	158
834	ธนาคารเพื่อการเกษตรและลัทธิกรรม	262	487	251	333
835	พาณิชย์จังหวัด	398			
836	ห้องลัทธิ	247			
837	ลัทธิกรรมและลัทธิกรรม	240		187	
838	ศาลาประชาคม, หอประชุม	422		405	
839	การล่าอาณานิคม				
84-5	สถานที่ราชการ	290	620	567	500
841	สำนักงานเทศบาล	135	765	1127	675
842	ที่ว่าการอำเภอ	282	683	540	501
843	สถานีดับเพลิง	507	443	339	429
844	สถานีตำรวจ		615	607	440
845	กองกำกับการตำรวจภูธร	100			
846	สำนักงานเกษตร ประมง ลัทธิกรรม	544	592	223	453
847	สำนักงานที่ดิน	345			
848	สำนักงานราชพัสดุจังหวัด				
849	สำนักงานสถิติจังหวัด	320			
850	ที่ทำการฉกรรพลามีตจังหวัด	140			
851	ศึกษาธิการจังหวัด	456			
852	ศึกษาธิการจังหวัด	226			
853	องค์การบริหารส่วนจังหวัด	247			
854	ศาลากลางจังหวัด				
855	เรือนจำ	240			

หมายเหตุ: หมายถึงส่วนที่ไม่ใช่การศึกษา

ประเภทกิจกรรม			ระเบียบเมตร			
			ปฐมฐาน	ทุติยฐาน	ตติยฐาน	เฉลี่ย
๘๖	การสัมมนาทาง		276			
	861	ส่วนที่ยอม ที่ไม่สำเร็จ	240			
	862	ส่วนเด็กเล่น	380			
	863	ส่วนกีฬา	210			
	864	ส่วนอื่นๆ				
	865	ส่วนสำเร็จ				
9	ที่อยู่อาศัย					

หมายเหตุ : 1 หมายถึงส่วนที่ไม่ทำการศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 19 สรุประยะทางจากจุดศูนย์กลางของชุมชน (hub) ขององค์ประกอบ ชั้นพื้นฐานของ
ชุมชนระดับตำบล (ตามลำดับระยะไกลออกไปไกล)

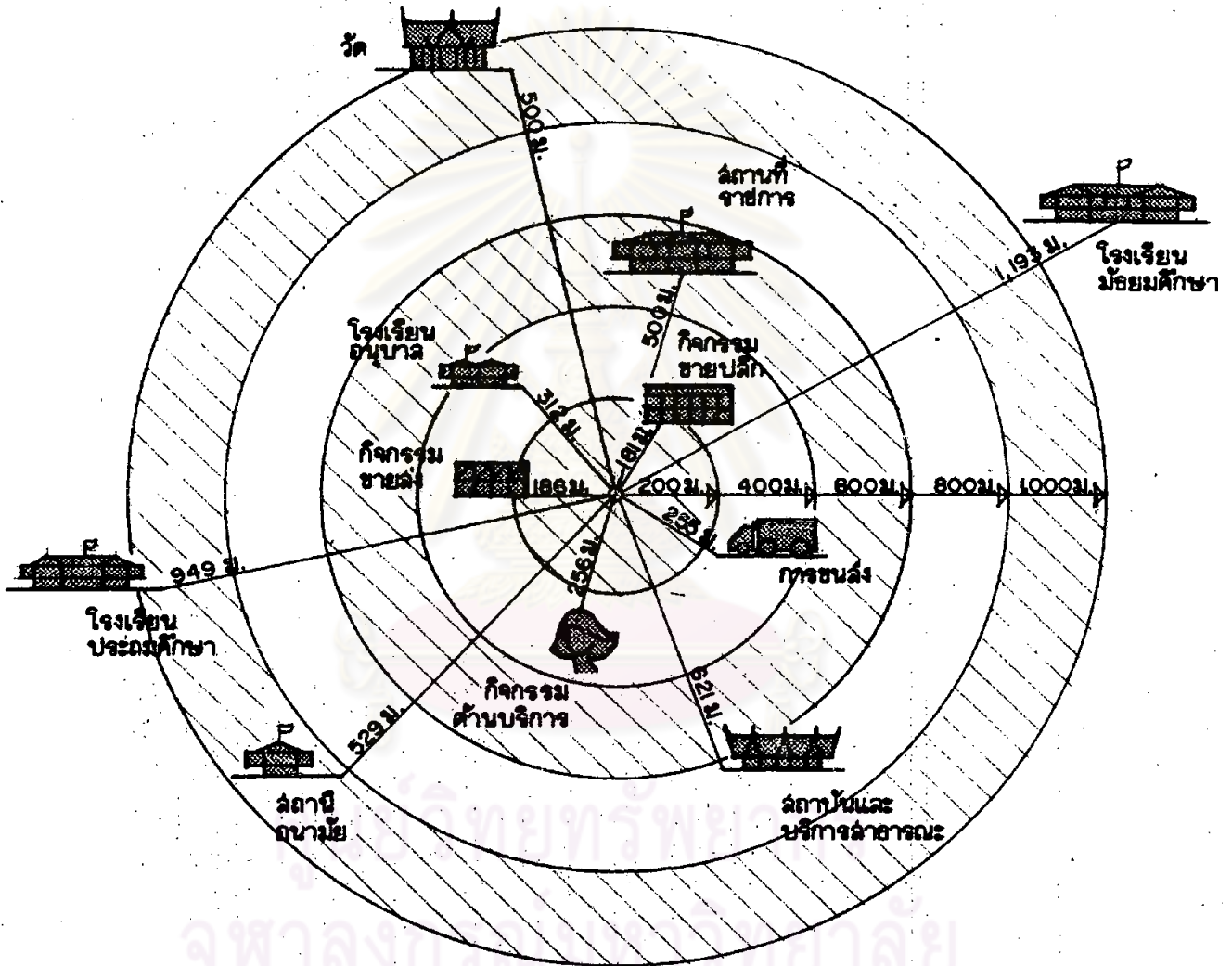
ประเภท	ระยะเป็นเมตร
I. กิจกรรมชายปดึก	180
I.1 สินค้าเกี่ยวกับการบริโภค	132
I.1.1 ทาบเร่ แผงลอย	73
I.1.2 ตลาดสด	80
I.1.3 ร้านชำอาหารแห้ง	152
I.1.4 ร้านขายขนมหวาน	166
I.1.5 ร้านขายยาและ เคมีภัณฑ์	190
I.2 เครื่องแต่งกายและ เครื่องประดับ	143
I.2.1 ผ้า	106
I.2.2 เครื่องประดับมีค่า	143
I.2.3 เสื้อผ้า กางเกง และรองเท้า	146
I.2.4 แว่นตา	148
I.2.5 รองเท้า	172
I.3 สินค้าเกี่ยวกับการอุปโภค	174
I.3.1 ร้านชำเครื่องใช้ประจำวัน	155
I.3.2 ร้านถ่ายรูปและอุปกรณ์	166
I.3.3 สินค้าเบ็ดเตล็ด	201
I.4 สินค้าเฉพาะอย่าง	205
I.4.1 อุปกรณ์การเกษตร และประมง	155
I.4.2 เครื่องอัญญาบริวาร	183
I.4.3 สินค้าการเกษตร และ ประมง	188
I.4.4 เครื่องเหล็ก เครื่องมือก่อสร้าง	233
I.4.5 วัสดุก่อสร้าง	270
I.5 สินค้าเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย	208
I.5.1 อุปกรณ์อำนวยความสะดวก	117
I.5.2 เครื่องเรือน	236
I.5.3 เตา และแก๊สหุงต้ม	272

ประเภท	ระยะทางเป็นเมตร
1.6 อาหาร	225
1.6.1 ร้านอาหาร และ เครื่องดื่ม	212
1.6.2 ร้านกาแฟ และ เครื่องดื่ม	239
2. กิจกรรมขายสิ่ง	186
2.1 สินค้าเกษตรกรรม	186
3. การขนส่ง	255
3.1 บริการขนส่ง	185
3.1.1 ท่ารถโดยสารระหว่างจังหวัด	185
3.2 ยานพาหนะ อุปกรณ์และบริการเกี่ยวกับเครื่องยนต์	326
3.2.1 ขายจักรยานยนต์ - จักรยาน	268
3.2.2 ตู้ซ่อมรถยนต์ - เครื่องยนต์	337
3.2.3 อาหุฉัยและอุปกรณ์รถยนต์ เรือยนต์	373
4. กิจกรรมด้านบริการ	256
4.1 บริการด้านบุคคล	187
4.1.1 ตัดเสื้อผ้าบุรุษ	152
4.1.2 แต่งผมบุรุษ	154
4.1.3 เสริมสวยสตรี	207
4.1.4 ตัดผมสตรี	235
4.2 บริการด้านวิชาชีพ	257
4.2.1 สถาบันการเงิน , ธนาคาร	184
4.2.2 สำนักงานแพทย์, หัตถแพทย์	198
4.2.3 สำนักงานประกันภัย, ประกันชีวิต	390
4.3 บริการทั่วไป	324
4.3.1 โรงพิมพ์	216
4.3.2 ซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า	221
4.3.3 ช่างแรงงานทั่วไป	536
5. สถาบันบริการสาธารณะ	621
5.1 บริการสาธารณะ	326
5.1.1 สถานอนุบาล	158

ประเภท	ระยะทางเป็นเมตร
5.1.2 สหกรณ์	208
5.1.3 ธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์	333
5.1.4 การถือสาร	605
5.2 สถานที่ราชการ	500
5.2.1 สถานีดับเพลิง	429
5.2.2 สถานีตำรวจ	440
5.2.3 สำนักงานเกษตร ประมง สัตว์บาล	453
5.2.4 ที่ว่าการอำเภอ	501
5.2.5 สำนักงานเทศบาล	675
5.3 การสาธารณสุข	529
5.3.1 สถานีอนามัย	529
5.4 การศาลา, ลัทธิความเชื่อถือ	670
5.4.1 ศาลเจ้า	410
5.4.2 วัดพุทธศาลา	933
5.5 การศึกษา	818
5.5.1 โรงเรียนอนุบาล และ บริบาลทารก	312
5.5.2 โรงเรียนประถมศึกษา	949
5.5.3 โรงเรียนมัธยมศึกษา	1,493

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ 69 ตำแหน่งที่ตั้งองค์ประกอบชุมชนระดับตำบล โดยวัดระยะทางจากจุดศูนย์กลางชุมชน

ข้อสังเกต ที่คทางของการวัดระยะทาง ใช้วิธีวัดจากจุดศูนย์กลางของชุมชน (hub) โดยถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเดินทาง วิธีการวัดนี้เป็นที่ต่างกับมาตรฐานการวัดของชุมชน Neighborhood ทั้งนี้ชุมชน Neighborhood เป็นชุมชนที่ถูกออกแบบและวางผังล่วงหน้าติดกับชุมชนในสภาพที่เป็นจริง ซึ่งมีบ้านกระจัดกระจาย การวัดระยะไม่สามารถเริ่มจากบ้านได้ จำต้องกำหนดจุดลมมติเป็นศูนย์กลางของการวัด

อย่างไรก็ตาม จากผลสรุประยะทางขององค์ประกอบชุมชนระดับตำบล จะเห็นได้ว่าการวางตำแหน่งของกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนที่เป็นเอกเทศมีความสมบูรณ์ในตัวเอง ไม่มีอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจในเรื่องราคาที่ดิน หรืออิทธิพลทางด้านการเมืองในเรื่องนโยบายการใช้ที่ดินเข้ามาพัวพัน จะกำหนดตำแหน่งตามความถี่ของการใช้ และความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรม เพื่อลดราคาและเวลาการขนส่งและการเดินทางอย่างแท้จริง

๓. การเปรียบเทียบองค์ประกอบชุมชนระดับตำบลจากการวิจัยกับข้อกำหนดมาตรฐานองค์ประกอบชุมชนของการเคหะแห่งชาติ

การกำหนดมาตรฐานของชุมชนที่อยู่อาศัย เพื่อให้ชุมชนนั้นสมบูรณ์แบบนั้น น่าจะได้อิงอยู่บนปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ดังจะได้วิเคราะห์ในเชิงเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของปรากฏการณ์จริงกับข้อกำหนดที่การเคหะแห่งชาติได้ร่างไว้ คือ

ก. องค์ประกอบชุมชนประเภทพานิชยกรรม ตามข้อกำหนดของการเคหะแห่งชาติได้กำหนดให้มีพื้นที่พานิชยกรรมในอัตราส่วน ๔ ตารางเมตรต่อครอบครัว หรือพื้นที่รวมประมาณ ๔ ไร่ ต่อ ๑,๒๐๐ ถึง ๒,๐๐๐ ครอบครัว^๑ แต่จากการวิจัยผลการใช้ที่ดิน (ตารางที่ ๕) ชุมชนระดับตำบลมีพื้นที่พานิชยกรรมถึง ๓๕ ไร่ คิดเป็นอัตราส่วน ๔๕ ตารางเมตรต่อครอบครัว (จำนวนครอบครัวของชุมชนระดับตำบลได้จากการเฉลี่ยจำนวนครอบครัวของชุมชนที่วิจัยทั้ง ๓ แห่งรวมกันคือ ๑,๒๒๑ ครอบครัว) แสดงว่าชุมชนที่การเคหะแห่งชาติยอมให้มีได้นั้น เป็นชุมชนที่ไม่สามารถพึ่งตนเอง เป็นชุมชนที่พึ่งอาศัยโดยแท้จริง เห็นได้จากการกำหนดพื้นที่ของชุมชนซึ่งมีขนาดเพียง ๐.๒๕ ตารางกิโลเมตร^๒ ดังนั้นการใช้บริการทางด้านพานิชยกรรม ชุมชนจะต้องไปพึ่งพาเมืองใหญ่ จึงจำเป็นที่ชุมชนจะต้องตั้งอยู่ใกล้เมืองใหญ่ เป็นชุมชนประเภทเมืองบริวาร (Satellite town) และมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก มิฉะนั้นคาดว่าเมื่อชุมชนเติบโตเต็มที่จะต้องประสบปัญหาแน่

^๑ การเคหะแห่งชาติ, กำหนดรายการมาตรฐานที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม หน้า ๔

^๒ พื้นที่ชุมชนได้จากข้อกำหนดความหนาแน่นของชุมชน ๑๐ ถึง ๓๐ ครอบครัวต่อไร่ โดยการเคหะแห่งชาติ พื้นที่ ๐.๒๕ กม.^๒ คำนวณจากความหนาแน่น ๑๐ ครอบครัวต่อไร่ จำนวน ๑,๖๐๐ ครอบครัว

ข. สถาบันการศึกษา การเคหะแห่งชาติได้กำหนดให้ชุมชนขนาดตำบลมีสถานบริบาลทารก จำนวน ๔ โรงเรียน มีเนื้อที่ ๐.๕ ไร่ต่อโรงเรียน^๑ รวมเนื้อที่ทั้งหมด ๒ ไร่^๒ แต่ชุมชนระดับตำบล ที่ได้จากการวิจัยนั้น มีกรมโรงเรียนอนุบาลเข้าไว้ในโรงเรียนประถมศึกษา ไม่แยกเป็นโรงเรียน ต่างหาก ทั้งนี้วิเคราะห์ได้ว่าชุมชนที่วิจัยนั้นส่วนใหญ่ผู้เป็นมารดาไม่ทำงานนอกบ้าน มีเวลาเลี้ยงดูบุตร หลานในบ้านจนกระทั่งถึงวัย เรียนตาม เกณฑ์บังคับ เข้าศึกษาในระดับประถมศึกษา ส่วนการเคหะแห่งชาติ พิจารณาชุมชนระดับตำบลในลักษณะของชุมชนบ้านจัดสรร ซึ่งพ่อแม่ส่วนใหญ่ทำงานนอกบ้าน และไม่มีใคร เลี้ยงดูบุตรหลาน จึงจำเป็นต้องมอบภาระการดูแลให้แก่สถานบริบาลทารก การเคหะแห่งชาติจึงกำหนด ให้สถานบริบาลทารกมีจำนวนถึง ๔ แห่ง

ส่วนโรงเรียนประถมศึกษา การเคหะแห่งชาติได้กำหนดให้มีโรงเรียนขนาดจุนักเรียน ๕๖๐ คน จำนวน ๒ โรงเรียน รวมนักเรียนในวัยประถมศึกษา ๑,๑๒๐ คน และมีโรงเรียนมัธยมขนาดจุนักเรียน ๖๐๐ คน จำนวน ๑ โรงเรียน^๓ แต่จากการวิจัยปรากฏว่ามีนักเรียน เรียนในระดับประถมศึกษาใน เทศบาลปทุมธานี ๑,๖๗๘ คน ในกระทุ่มแบน ๑,๕๓๔ คน และในบางบัวทอง ๒,๕๑๖ คน เฉลี่ยเป็น เด็กในวัยประถมศึกษาของชุมชนระดับตำบล ๒,๐๔๒ คน ส่วนเด็กในวัยมัธยมศึกษาในปทุมธานีมี ๒,๑๐๐ คน กระทุ่มแบนมี ๑,๓๕๓ คน และบางบัวทอง ๑,๓๘๘ คน เฉลี่ยเป็นเด็กในวัยมัธยมศึกษาของชุมชน ระดับตำบล ๑,๖๑๔ คน ดังนั้นจำนวนโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาที่การเคหะแห่งชาติ กำหนดให้ นั้นจึงไม่น่าที่จะเพียงพอ แต่ด้วยเหตุผลเดียวกันคือ พิจารณาในลักษณะของชุมชนบ้านจัดสรร ซึ่งผู้ตั้งรกรากในชุมชนมักเป็นครอบครัวใหม่ที่เพิ่งเริ่มต้น จำนวนเด็กในวัยประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จึงยังมีน้อย นอกจากนั้นยังมีเด็กบางส่วนที่เดินทางไปรับการศึกษาที่โรงเรียนในละแวกเดียวกับที่ทำงาน ของบิดามารดา ก็เป็นได้

^๑ การเคหะแห่งชาติ, กำหนดรายการมาตรฐานที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม หน้า ๘

^๒ จากตารางที่ ๓ หน้า ๓๕

^๓ การเคหะแห่งชาติ, กำหนดรายการมาตรฐานที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม Ibid

ค. สถาบันและบริการสาธารณะ ชุมชนระดับตำบลของการเคหะแห่งชาติมีบริการสาธารณะที่จำเป็นอยู่ในปริมาณน้อย เหลือเกินกล่าวคือ มีเพียงสำนักงานบริหารชุมชน ซึ่งมีพื้นที่ ๑ ตารางเมตร ต่อครอบครัว หรือประมาณ ๑ ไร่ และมีสถานีอนามัย บริการสื่อสาร^๑ เท่านั้น โดยไม่มีสถานีตำรวจ สถานีดับเพลิง หรือสำนักงานเกี่ยวกับทะเบียนราษฎร สิ่งเหล่านี้เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทางหน่วยราชการพึงจัดหาให้เพื่ออำนวยความสะดวกและเป็นอยู่ให้สมบูรณ์แบบ มิฉะนั้นชุมชนจะกลายเป็นเพียงที่พักแรมเท่านั้น ประชากรต้องไปพึ่งพาบริการจากเมืองใหญ่ ต้องเสียค่าใช้จ่ายและเวลาในการเดินทางไปรับบริการ ประชากรจะขาดความผูกพันกับชุมชน ขาดสัมผัสของความเป็นเจ้าของในชุมชน เนื่องจากไม่มีสิ่งยึดเหนี่ยวที่จะให้เกิดความเชื่อมั่นในความปลอดภัยและความเป็นคนของท้องถิ่น และประการสุดท้าย ชุมชนจะขาดความสามารถในการรวมกลุ่มเพื่อต่อรองทางกฎหมาย อันเป็นลักษณะประการสำคัญของชุมชนสมบูรณ์แบบ^๒

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ การเคหะแห่งชาติ, กำหนดรายการมาตรฐานที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม หน้า ๔.๕

^๒ Hester Jr., Neighborhood Space pp.7-11